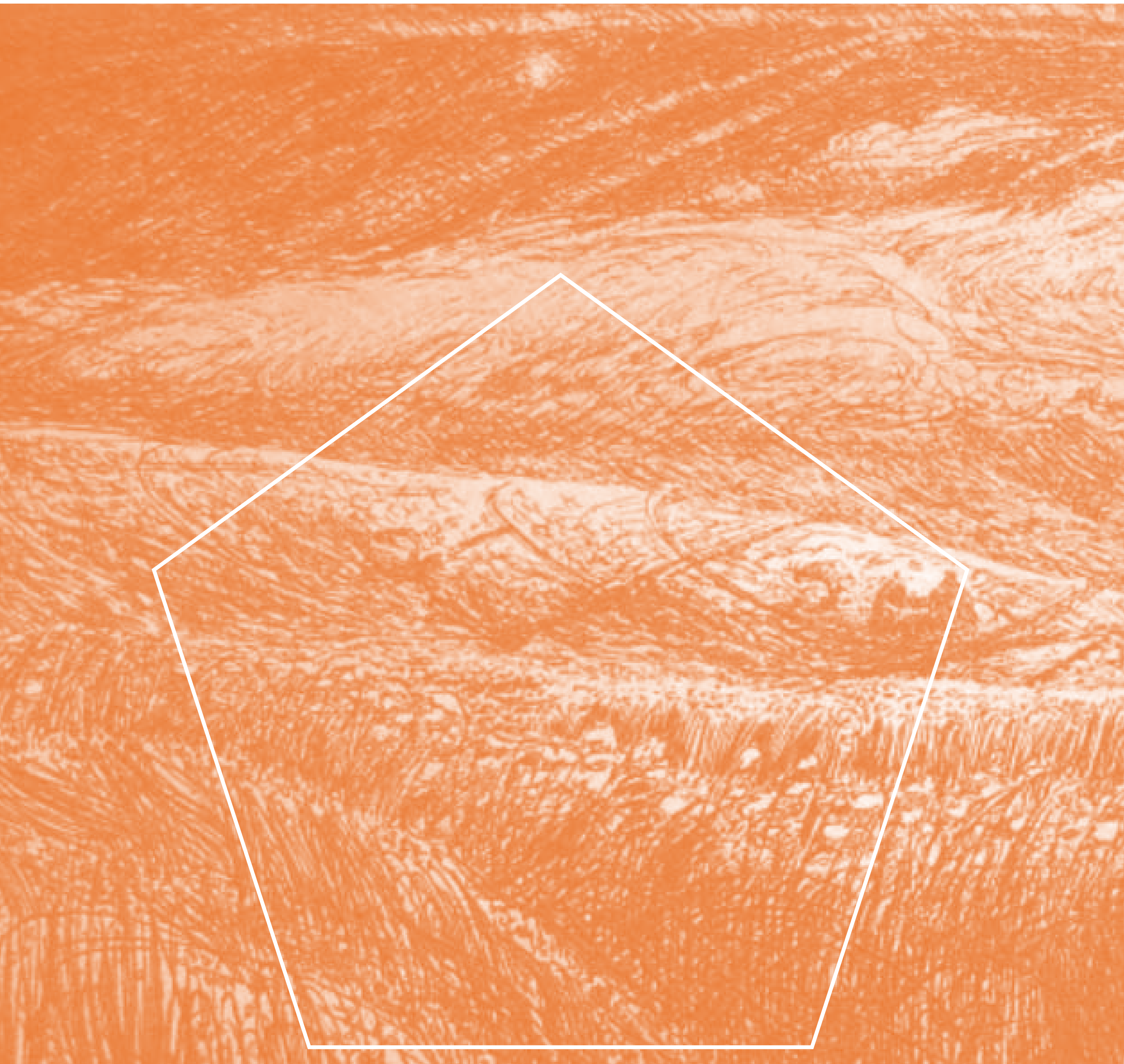
2018 nummer 4

pentagram

Lectorium Rosicrucianum

Help mee - de oogst moet binnen

pentagram

Jaargang 40 • 2018 nummer 4

pentagram

En eeuwig klinkt de bazuin…help mee!

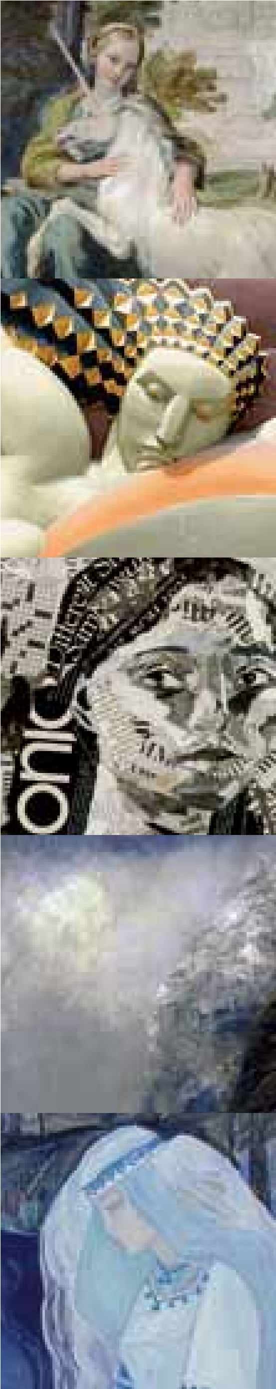
Opnieuw een scala aan onderwerpen, inzichten en invalshoeken, vanuit één achtergrond en met één thema: kan dit ons stimuleren en steunen op onze weg tot ware menswording.
Zo kan de mysterietaal van symbolen ons over drempels helpen. J. van Rijckenborgh brengt de diepe betekenis van Eenhoorn, Leeuw en Duif tot leven. Schoonheid vormt hier een venster naar het goddelijke.
De schilderijen van William Blake bieden ook zo'n venster. Hij schildert de gouden passer uit Gods eeuwige werkplaats, 'om te omcirkelen dit universum en alle gemaakte dingen… en Hij zei: Laat dit uw grens zijn, o wereld.'
Diezelfde wereld is onvoorstelbaar zonder licht en geluid. Achter een waar gesproken woord in de tempel van het Rozenkruis staat een wereld van Licht. En geluid is de draaggolf voor de etherwaarden die vertroosting bieden bij het helen van de zielescherven van Osiris.

Het kranteartikel: Help jongeren ontdekken wat echt van waarde is, biedt naast een somber beeld van prestatiepijn, burn-outs en depressies, ook een positief beeld: de toekomst is aan zielegroei, niet aan economische groei. In onze eeuw ontstaat een nieuw besef van eenheid, van verbondenheid van alle menselijke zielen. Het leven zelf kan de scholing zijn van die waarden.
Dan een column: Eeuwig weerklinkt in de sferen de bazuin, maar de wereld gaat door met de dagorde. Een enkeling luistert, ademloos. En niets is meer hetzelfde… In de plooien en knopen van de onmogelijke wereld zit de weg naar het ware menszijn verborgen.
En nog een gedachte, uitgewerkt. Vijf woorden die je kunt vasthouden als je door een heel diep dal moet trekken: 'Alles is tot je behoud'. Dat gaat ver, heel ver, en toch…

Op welke trede van menselijke ontwikkeling staan wij? Cultivering, civilisering of moralisering? Op de 3e trede wordt de mens zichzelf tot wet, in vrijwillige gehoorzaamheid aan God, volgens de heilige opdracht: Heb God lief boven alles en uw naasten als uzelf. De verwerkelijking van de menselijke aanleg zoals Kant die voor ogen had, komt dan in zicht.
We staan dan in de stroom van vernieuwing, die van hylisch, psychisch, pneumatisch, of van Brahma, Vishnoe, Shiva. Alles ontvangen, alles prijsgeven, en daardoor alles vernieuwen.
Hebben we de moed om in de dynamiek van steeds veranderende inzichten te gaan leven?
Waar staan wij? Waar staat u? Denk mee, leef mee, help mee, de oogst moet binnen.

Omslag
Samuel Palmer, The Harvest Moon, ca. 1833. De schilder uit de kring van William Blake was geïnspireerd door Jacob Boehme. Hij zocht spirituele vervulling buiten de traditionele religies, en zag in de natuur het bewijs van de goddelijkheid van de schepping. Yale Center for British Art, Paul Mellon Collection

Inhoud

Op zoek naar geen geluid

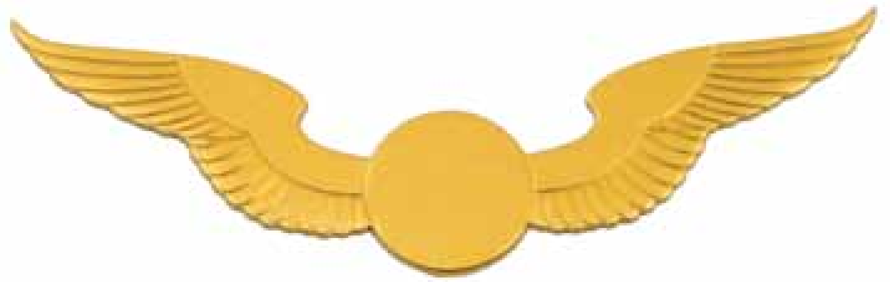

Op zoek naar geen geluid
Patric Shen, de regisseur van de via crowdfunding gefinancierde documentaire In Pursuit of Silence, gaat onder andere naar Japan. De milieu-expert Yoshifumi Miyazaki van de Universiteit van Chiba dompelde 700 verstokte Japanse stadsbewoners onder in een stille, bosachtige omgeving. De resultaten van zijn studie zijn opmerkelijk. Het verblijf in het bos doet het stressniveau van de proefpersonen dalen en versterkt hun immuunsysteem. Bovendien neemt de activiteit van antikankercellen met 56 procent toe. 'Stilte is een preventief geneesmiddel', besluit Miyazaki. Kortom: een basisvoorwaarde voor het menselijk welzijn.
Overgenomen uit tijdschrift EOS Wetenschap, sept. 2018.

Het Aokigahara woud, ook wel de 'Sea Of Trees' (Bomenzee) genoemd, dankt zijn grote stilte aan de gestolde lava waarop het bos sinds de laatste uitbarsting van de berg Fuji (Japan) in het jaar 864 is gegroeid.

De eenhoorn, de leeuw en de duif

Een universeel symbool is te beschouwen als een eenheid, waarin een gehele wetenschap, de gehele wijsheid van een sfeer of een wereld ligt opgeslagen. En een mens, die door innerlijke arbeid de sfeer van zo'n wereld nadert, kan juist door een symbool over een drempel worden getild. Ook is ieder symbool te zien als een veelzijdige diamant, en ieder facet ervan kan weer op meerdere manieren worden uitgelegd. Aan dierensymbolen worden al sinds de oudheid bepaalde eigenschappen toegedacht. Enkele diersymbolen die in De Alchemische Bruiloft worden aangewend, krijgen aan de hand van de uitleg van Jan van Rijckenborgh, grondlegger van de School van het Moderne Rozenkruis, een bijzonder geestelijk reliëf als hij de zinvolle betekenis ervan ontsluit.

J. VAN RIJCKENBORGH

Het ligt voor de hand dat alle werkelijk serieuze kandidaten van de alchemische bruiloft, zij die aan de minimumeisen, door de geest gesteld, voldoen, zich op een gegeven moment innerlijk volkomen vrij voelen van alle dramatische bewogenheden van de weegschaal-oordelen. Zij treden binnen in de rust en de stilte van spirituele sereniteit, de rust die Jezus de Heer in uitzicht stelt aan allen die hem navolgen, de rust van de eenheid met de geest. Eerst dan kunnen de werkelijke doelstellingen van het waarachtige leerlingschap vrij komen en zich doen gelden.

Daarom lezen wij in De alchemische bruiloft over de sneeuwwitte eenhoorn met de gouden halsband, over de leeuw, als wachter bij de fontein, en over de witte duif met de olijftak in haar snavel, hoge symbolen van de vurige, vlammende driehoek, van de trigonum igneum van het klassieke rozenkruis. Zij hebben betrekking op de drie primaire stralen van de zevengeest. Als deze vurige driehoek in de mens brandt, is hij waardig de tempel van inwijding te betreden. Want deze driehoek maakt de kandidaat open voor de totale zevengeest.

De Bijbel spreekt ons enkele malen over de eenhoorn. Zo wordt in het boek Numeri gesproken over 'de kracht van de eenhoorn' . In het prachtige boek Job lezen wij: 'Zal de eenhoorn u willen dienen? Zal hij willen overnachten aan uw legerstede? Kunt u de eenhoorn met touw in de voren dwingen? Zal hij achter

De Zuid-Nederlandse tapijten in het museum van Cluny (Frankrijk) stammen uit de 15e eeuw, even na de tijd dat de Chymische Hochzeit CRC anno 1459 speelt. De tapijten laten meermalen de leeuw en de eenhoorn (en de duif) zien, thema's die in het verhaal van de alchemische bruiloft een belangrijke zeggingskracht hebben.

u de dalgrond eggen?' En in Psalm 29 wordt gezegd: 'De stem van de heer beweegt de Libanon en Syrië' als een jonge eenhoorn. De stem van de heer houwt er vlammen vuurs uit.'
Deze citaten doen uitkomen dat de eenhoorn het symbool is van de hoge spirituele idealiteit, van de eenpuntige, 'eenhoornige' gerichtheid. De eenhoorn is wit, sneeuwwit, en draagt een gouden band om de hals, zo wordt er gezegd. Hier wordt de aandacht gevestigd op de reine, gezuiverde, door de geest geleide nieuwe wil, die in en door de eerste straal van de Zevengeest, het eerste aanzicht van de vlammende driehoek, ontstoken wordt. Wie waarlijk door de geest Gods ontstoken is, gaat uit van een volkomen één-puntig gerichte nieuwe wilsstaat. Wie de nieuwe wil bezit, staan de krachten Gods ter beschikking. Die mens zal ondervinden dat de eenhoorn hem of haar volkomen zal willen dienen, als een eigenschap van binnenuit.
U legt uw wil van tijd tot tijd een juk op de schouders. U tracht uw wil bepaalde opdrachten te geven. U zegt dan tegen uzelf: 'Voortaan wil ik dat doen of dat niet doen.' U vecht dan tegen uzelf. Doe dat maar niet meer, want nooit u zult met die methode succes hebben. Indien evenwel de nieuwe wil werkelijk in u geboren is, uit zielekwaliteit en nieuwe levenshouding, dan zal, zo zegt de Bijbel, 'de eenhoorn overnachten aan uw legerstede', hetgeen wil zeggen dat de wil spontaan, van binnenuit, als een niet-anders-meer-kunnen, als zuiver God dienend, uw gehele levensstaat zal bepalen. Zelfs, en ook, als u bijvoorbeeld in de toestand van slaap verkeert en dus geen controle meer hebt over uw persoonlijkheid. Zelfs dan zal de nieuwe wil uw wegen en uw handelingen bepalen, omdat hij volkomen afgestemd is op uw taak, op de weg die u te gaan hebt, op het proces dat u moet vervullen. Dan zult u dus de eenhoorn in de voren van het oogstveld gebonden hebben. In een geploegd land worden voren getrokken, waarin de boer het graan zaait. Hier wordt dus gedoeld op een geordend leven. Als de nieuwe wil in u ontstoken is, zal uw gehele levensstaat een harmonische en krachtige orde tonen. De eenhoorn zal in het oogstveld in de voren gebonden zijn, en, zo nodig, ook het onkruid wieden, de aarde eggen. De wil is een machtig vuur. Wiens wil door de geest Gods ontstoken is, zal dan ook een wil bezitten waaruit de stem van de Heer vlammen van vuur, vol macht en glorie, te voorschijn roept.
De wil is het grootste magische instrument van de mens. Is de wil niet in de geest Gods ontstoken, dan zult u nimmer tot de praktijk van gnostiek-magische handeling kunnen komen.
Ook het leeuwensymbool is groots van openbaring. Het is het symbool van de liefde Gods, die universeel en alomvattend is. Daarom is de leeuw het symbool van de tweede straal van de Zevengeest. Wie de eenhoorn bezit zal, zoals vanzelf spreekt, ook de leeuwenkracht bezitten. Immers, God is liefde.
U zult ongetwijfeld van de leeuwensymboliek weten. Wij wijzen u bijvoorbeeld op Openbaringen 10:3: 'Hij riep met luider stem, zoals een leeuw brult, en toen hij riep lieten de zeven donderslagen hun stemmen horen.' Dit wil zeggen: als de liefde Gods zich in een mens kan openbaren, is tegelijkertijd de Zevengeest aanwezig.
Het is noodzakelijk u hier, evenals de Bijbel dat doet en alle geestelijke boodschappers, ook te wijzen op de valse liefde, die eveneens wel door het leeuwensymbool tot uitdrukking wordt gebracht. Wij doelen hier niet op emotionele gevoelsbewogenheden, met hun bekende uitkomsten en beperkingen

‘In de mythe van de eenhoorn is het zo dat het een schuw en wild dier is dat leeft in het woud, en zich niet laat temmen. Meestal is er een jonkvrouw voor nodig die de eenhoorn tot rust kan brengen; in de schoot van de jonkvrouw vlijt hij zich neer en vindt hij rust. Sterker nog, dan kun je de hoorn afnemen en dan blijkt er een schitterende karbonkel in zijn voorhoofd te zijn: het gelouterde, schitterende denken dat geestelijk is.’ Fresco, waarschijnlijk door Domenico Zampieri, c. 1602 (Palazzo Farnese, Rome)

De eenhoorn symboliseert een reine, gezuiverde, door de geest geleide nieuwe wil

van sympathie en antipathie, doch op de zogenaamde liefde, die gelijk het sissende slangenlijf over de wereld schuifelt, op het addergif van het leven van de natuur-des-doods, waarvan sommige mensen zo het toonbeeld kunnen zijn. Zij bootsen de stem van God na en vertonen de lieflijkste glimlach, maar bedoelen een moord, namelijk moord op de ziel van een mens. Als de ziel wordt vermoord, betekent dit ook altijd een lichaamsmoord, want als de ziel van een mens verpletterd wordt, zal het lichaam onherroepelijk ineenstorten. Dan wordt de mens ziek, hij zal het lichaam niet in stand kunnen houden en voor zijn tijd heengaan.

Wij zagen als aanzichten van de trigonum igneum, ten eerste de eenhoorn, het symbool van de in God ontstoken wil, in eenpuntige gerichtheid op het ene doel geconcentreerd; en ten tweede de leeuw, die deze concentratie omvat met

de universele liefde. Wie in de geest Gods ontstoken is, wordt door deze al vervullende liefde aangeraakt en er geheel en al van doorgloeid. Van dat moment is deze liefdekracht van de eeuwigheid de grondtoon, de voedingsbodem, van geheel het bestaan.
Als dan ook een kandidaat in de gnostieke mysteriën die de tempel van inwijding nadert, na alle astrale bewogenheden in het grensland de grens overschrijdt en de rust en de stilte van de rozentuin binnengaat, spreekt het vanzelf dat de eenhoorn deze hof betreedt en eer bewijst aan de leeuw, de wachter bij de bron. Immers, Gods wil en Gods liefde zijn fundamenteel voor deze hof: het optreden van de eenhoorn verbeeldt hier de afwijzing van iedere natuurgerichtheid door de mens die de rozenhof is binnengegaan.
Let nu op de leeuw, die een ontbloot zwaard in zijn klauwen houdt. Als de eenhoorn, de in God ontstoken wil, de hof der inwijding betreedt, breekt de leeuw het zwaard in stukken en doet ze verzinken in de bron der wateren, ten bewijze dat de oordeelsbrand geweken is en dat de arbeid van de alchemische bruiloft thans een aanvang zal kunnen nemen. Een machtig leeuwengebrul stijgt omhoog, als een juichkreet.
Op deze kreet komt een sneeuwwitte duif aangevlogen, met een takje van de olijfboom in de snavel. U weet dat de duif altijd het symbool is geweest van de geest. Denk maar aan de Jordaan, waar Jezus de Heer de geest ontving door middel van de duif, die op hem nederdaalde. De duif met de olijftak is in het bijzonder het symbool van de derde straal van de Zevengeest, de actieve, zich geheel aan God toevertrouwende en toewijdende intelligentie, de straal die de trigonum igneum volkomen maakt. De duif vertegenwoordigt hier die intelligente levenshouding, die onder alle omstandigheden de ware

De leeuw is het lagere zelf dat in drie fases gerustgesteld wordt, gevoed wordt door het hoger inzicht. Bij de tweede dag belet de leeuw CRC binnen te treden: het hart is nog ongelouterd en een wachter is nodig om de leeuw in bedwang te houden. In de tuin is een tweede ontmoeting met het mysteriedier; de leeuw heeft dan een zwaard in zijn klauw, breekt het in drie stukken en gooit het in de bron. De vernietigende kracht van het lager zelf is bedwongen.

vrede dient, de vrede die van God is. Het werk moet in vrede en door vrede worden volbracht. Daarom heeft de duif een olijftakje in haar bezit. Daarom brengt zij dit takje aan de leeuw. En daarom daalt de vrede die van God is, over de hof.
Zie deze heerlijke wijsheid en deze grote schoonheid ten duidelijkste in: één zijde van de driehoek wordt gevormd door het vuur van de wil, de andere zijde door het klare blanke licht van de vrede. Het vuur wordt in de Gnosis gesymboliseerd door de man, het licht door de vrouw. De basis van de driehoek, als verbindende schakel, is de tweede straal, die van de universele liefde. Is het niet logisch dat zulk een driehoek moet vlammen van kracht? Zo is de trigonum igneum!
Nu zult u ook het woord uit Openbaring II begrijpen: 'Ik zal mijn twee getuigen opdracht geven om, met een zak bekleed – het kleed van boete, het kleed van het offer voor wereld en mensheid – te profeteren, twaalfhonderd zestig dagen lang' – symbool van het getal negen, het getal van de mensheid. 'Dit zijn de twee olijfbomen en de twee kandelaars, die voor de god van de aarde staan. En niemand zal hen kunnen beschadigen.'
De magie van deze woorden is in alle voorgaande broederschappen en ook in de jonge Gnosis tot uitdrukking gekomen. In alle gnostieke broederschappen was en is steeds de signatuur deze, dat de innerlijke leiding uitgaat van een daartoe in directe lijn geroepen man en vrouw. Zij vormen de recht opgaande zijden van de driehoek, gedragen door de tweede straal van de Zevengeest, als een onaantastbaar getuigenis van de universele Logos, van de vlammende driehoek, geplaatst midden in de doodsnatuur voor de god der wereld. Dat is nu de kracht van de Gnosis, dat er steeds weer opnieuw de twee olijfbomen zijn: het vuur, de eerste straal, en de vrede die alle verstand te boven gaat, de derde straal, in de kracht van de liefde Gods, de tweede straal. Daarom is de jonge Gnosis, die eveneens aan deze signatuur voldoet 'die zij zichzelf niet gegeven heeft' een waarlijk gnostieke mysterieschool. En daarom is op haar serieuze leerlingen het woord van toepassing vervat in Romeinen II, dat zij zijn 'als takken, van nature behorend tot de wilde olijfboom, thans, tegen hun natuur in, geënt op de gnostieke olijfboom'.
De duif komt aanvliegen en brengt een takje van de olijfboom aan de leeuw, die het verstoord verslindt, maar daarna tevreden is. Ook de eenhoorn keert verheugd naar zijn plaats terug. Begrijpt u deze taal, deze zo vreemde taal, deze mysterietaal? In de ware hof van de broederschap, in de mysterieschool, zal iedereen die gerechtigd is daarin binnen te treden, door de vertegenwoordigster van de derde straal worden toevertrouwd aan de universele liefde Gods en haar kracht, nadat de vertegenwoordiger van de eerste straal daartoe de mogelijkheid geschapen heeft. Zo zullen de wilde en afgerukte olijftakken aan de god van de wereld worden ontrukt en op de ene stam geënt kunnen worden.
Dat zich in de hof van de broederschap een bron bevindt zal geen verwondering geven. De bron is altijd het beeld van de zich onophoudelijk openbarende wijsheids- en krachtradiaties van de universele geest. Daarom staat er in Openbaringen 21: 'Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde. Ik zal de dorstige geven uit de bron van het water des levens, om niet.'
Daarom stroomt er een voortdurende stroom van wijsheid, liefde en kracht door de jonge Gnosis: een levende bron van goddelijk water, waarin allen die er open voor zijn, handen en hoofd kunnen wassen. Daarom staat er in de tekst van De Alchemische Bruiloft:

Leeuw, eenhoorn en duif – een driehoek die vlamt van kracht!

Wij moesten onze handen en ons hoofd in de bron wassen en aldaar in dezelfde volgorde een ogenblik wachten, totdat de Koning zich door een verborgen gang weer naar zijn zaal had begeven. Daarna werden wij naar onze vorige verblijfplaats teruggebracht.
Wie is de koning van wie hier sprake is? Het is noodzakelijk ook dat te begrijpen, om des te duidelijker te kunnen zien hoe dicht de inhoud van De alchemische bruiloft bij ons staat.
De inwijdingstempel, die ons in het boek wordt geschetst, is volkomen gelijk aan die van het levende lichaam van de jonge Gnosis. Dit is een veld van geestelijke ontwikkeling, ten nauwste verbonden met en uitgaande van de universele gnostieke keten. Daarom is de geest zelf in dit veld werkzaam, uitgaande van het zevende aanzicht, het opstandingsveld. En namens de geest, of de koning, zijn daar aanwezig de eenhoorn, de leeuw en de duif, vertegenwoordigd door de Innerlijke School. Om vervolgens allen die daartoe geadeld zijn, in de hof van de broederschap welkom te heten en tezamen met hen het Levende Lichaam groot te maken.
Ook bij iedere noodzakelijke werkzaamheid treedt steeds in het Levende Lichaam de geest zelf op. En alle hem vertegenwoordigende stralen en dienaren en dienaressen doen dan een machtige licht- en krachtstroom uitgaan tot alle aanzichten van het Levende Lichaam, waarop de geest zich wederom terugtrekt in de domeinen van het Gouden Hoofd, het opstandingsveld.
Na het bad van de geest worden alle kandidaten aan hun eigen staat-van-zijn overgelaten, om het eigen alchemische omzettingsproces te voltrekken. Doch hoewel aan de eigen staat-van-zijn overgelaten, verkeren allen nochtans in de uitzonderlijke omstandigheid, te mogen verblijven in het gnostieke Levende Lichaam, het tehuis van de broederschap. Zij zijn in dit opzicht eenzaam, maar nooit verlaten. In deze bijzondere genadestaat mogen en moeten zij het grote werk volbrengen. Het is dáárom een bijzondere genadestaat, omdat iedere kandidaat die zo in het Levende Lichaam verblijft, steeds, als het nuttig en noodzakelijk is, de hulp van de geest zelf genieten mag. Daarom staat er in de tekst:

De Jonkvrouw nam intussen afscheid. Zij verzocht ons de volgende dag geduldig af te wachten, daar wij dan zouden worden voorgesteld aan de Koning. ✪

Na de weging, die hij met glans heeft doorstaan, ontvangt CRC het gulden vlies met de vliegende leeuw: de leeuw die zich uit de zwaarte van de aarde ontheft. Achtergebleven in de tuin met zijn schare trouwe alchemisten zien zij bij de bron een leeuw en een witte eenhoorn, die zachtjes komt aanlopen en zich neervlijt bij de leeuw. Een duif met een olijftak vliegt aan en de leeuw brult, maar de duif geeft hem de olijftak, die de leeuw inslikt en waarop hij rustig wordt. In essentie zijn deze beelden opnieuw de gehele inwijdingsweg.

Bron van de bijschriften: Jaap Sijmons. Het chemisch huwelijk van hoofd en hart – een antroposofische visie. In 'Het hart dat weet', RKP 2016
In het najaar van 2018 verschijnt bij Rozekruis Pers De paradijsvogel en andere mythische dieren – oerbeelden van zielenleven, door Ankie Hettema, met aquarellen door Theo Lamers.

De overtreffende trap

Dit is 'amazing' 'awesome' en 'mindblowing'. We nemen onze toevlucht tot de liefst Engelse superlatieven om aan onze verwondering en verbijstering uitdrukking te geven over wat we soms meemaken of ervaren en we schuwen in dat opzicht enige overdrijving niet. Maar al te gemakkelijk vergeten we daarbij dat zelfs de meest extreme ervaring tijdruimtelijk bepaald is en dus toch relatief, begrensd en zeer beperkt. Want ergens lonkt toch wat daaraan voorbijgaat: het onbegrensde en eindeloze dat ons uitdaagt om onze grenzen te overstijgen. Zo tuurt de kosmologische wetenschap door middel van ingenieuze satellieten de meest verre einders af op zoek naar water op Mars en leven buiten onze planeet. En tegelijk willen hoogopgeleide kwantumfysici op zoek naar steeds kleinere deeltjes steeds dieper in de materie doordringen, waar stof in geest lijkt over te gaan. Maar raken we daarmee wel aan de echt overtreffende trap die uitstijgt boven alle ervaring binnen onze beperkte driedimensionale belevingswereld?
Is elk weten en ervaren dat halt houdt bij welke grens dan ook niet al bij voorbaat achterhaald nog voor het zijn

En de belangrijkste vraag:
Leven we dat weten ook?

conclusies heeft getrokken? Is niet elk streven met een vooropgesteld doel voor ogen gedoemd tot mislukken, nog voor het wat dan ook gerealiseerd heeft?
Waar moet dit alles eindigen? Toch uiteindelijk overal en tegelijk nergens meer! Dat kan niets anders meer zijn dan waar tijd en ruimte ineenstorten en alle veelheid tenslotte uiteenspat of samenvalt. In een eenheid die zowel alles omvat als overstijgt. Waar de vele universa en dimensies die ons omringen en doordringen worden verenigd.
Dat weten we onderhand wel allemaal. Maar zijn we er ons terdege van bewust? En de belangrijkste vraag: Leven we dat weten ook? Is onze bewustzijnsstaat werkelijk ook levensstaat geworden? Als een leven dat opgegaan is in die absolute eenheid en elke afzonderlijkheid heeft opgegeven. Een leven in het licht van een eeuwige en grenzeloze werkelijkheid. Dan blijft er geen ruimte meer om uit te wijken, geen tijd meer om uit te stellen. Dan is er enkel nog de ene mogelijkheid om daarvoor alles in te zetten. Dat is pas werkelijk 'amazing' en 'mindblowing'. ✪

Geluid en

Boven de ingang van het Rockefeller Center in New York hangt een Art Deco reliëf van een man met een baard en een passer met daaronder een tekst van Jesaja, 'Wisdom and Knowledge shall be the stability of thy times' (p. 16). Wijsheid en Kennis zijn het hechte fundament van uw tijd. Geflankeerd door twee figuren die geluid en licht symboliseren. (p. 14)

Omdat hier vroeger de RCA corporation was gevestigd, leek het alsof de voorstelling met televisie en radio te maken had. Maar dit bleek een afbeelding te zijn uit *The Book of Urizen* van William Blake (1757-1827), die behoort bij een gedicht (p.15).
Aan het eind van de achttiende eeuw was er in Engeland een intelligente groep mensen die geestelijke diepgang wist te bereiken, met een eigen symboliek en taal. Deze Engelse groep hield wekelijkse bijeenkomsten in het kleine kamertje boven Joseph Johnsons Bookshop in Londen. Hier, bij Joseph Johnson, besprak Blake politiek, filosofie, godsdienst en literatuur en ontmoette hij de schrijvers die vaak bij de boekhandelaar kwamen. Frederick Tatham, een vriend van Blake uit zijn latere jaren, schreef over hem: 'Zijn mentale vaardigheden waren ongelooflijk; hij had bijna alles gelezen in elke mogelijke taal die hij zichzelf altijd aanleerde.'

Van de theosofen die invloed hadden op Blake was Jacob Boehme de eerste en voornaamste: Boehme gebruikte, evenals Blake, schoonheid als venster naar het goddelijke. Robert Fludd en Thomas Vaughan (Vohn) reikten Blake ideeën aan over alchemistische symboliek; Blake was met de hermetisten van mening dat de mens de microkosmos van het goddelijke is. De werken van William Law die Jacob Boehme in het Engels vertaalde kende hij ook heel goed.
Volgens het wereldbeeld van Blake is de hemelse mens, de microkosmos van het heelal (Albion, in de terminologie van Blake), door zijn val gescheiden van zijn godheid, en moet zich nu in de loop van eeuwen herenigen met het goddelijke. In de opvatting van Blake is de ziel uiteengevallen en moet elk element van haar wezen zich opnieuw met haar verzoenen, op het pad terug naar de eeuwigheid.
Dit doet denken aan de oude Egyptische mythe van het in stukken scheuren van Osiris aan het begin van de tijd, en de plicht van de mens om de afgescheurde delen te verzamelen om weer spirituele heelheid te bereiken. Om dit te doen 'heeft de mens voortdurend een nieuwe zelfheid nodig', zoals Blake het uitdrukt. 'Zelfomzetting' was nodig.

Zeven wachters

The Book of Urizen begint met het verhaal van de val van de hemelse mens in de stof, in de maalstroom van ervaring, 'de valleien, donker van zelfzucht'. En hij worstelt met de taak de 'onedele' hartstochten om te zetten in het zuivere goud van het eeuwige. Om hulp te bieden bij dit kosmi-

licht

sche proces introduceert Blake de vurige Orc de bewustmaker, de geest van revolutie en vernieuwing, hij die zingt: 'De tijden zijn geëindigd; schaduwen gaan voorbij'. Het is van belang de bijzondere tijd waarin Blake leefde bij deze revolutie te betrekken: het was de tijd waarin Mozart geniale en revolutionaire werken (zoals Die Zauberflöte) componeerde; het was de tijd waarin de "Godfather" van vernieuwing en revolutie, Uranos, als het bewustzijn te gaan werken. Alleen door de vurige en electrische Uranuskrachten zal de gevallen ziel zich kunnen vernieuwen en de Saturnale fase ("de tijden zijn beëindigd") overwinnen. Door vuur vernieuwt zich de natuur. (Ignis Naturae Renovatur Integre, INRI) "Burning bright".

In Blakes wereldbeeld zijn er 'zeven wachters die waken over de gevallen mens'. Die we moeten passeren, en die ons tegelijk begeleiden op onze ontwikkelingsweg, en die zich steeds aanpassen in hun handelen aan onze staat. De naam Urizen is afgeleid van te binden of te beperken, de saturnale scheppergeest ofwel 'de heer van het firmament' – ofwel de eerste zelf opgelegde begrenzingen. Blake schreef er een gedicht over.

planetaire kracht in het zonnestelsel werd ontdekt (1781) met alle gevolgen voor cultuur en maatschappij vandien.
In het Engeland van Blake werkte dat aanvankelijk voor sommigen uit in het zich afzetten tegen de gevestigde rationele cultuur van werken en wetten aangaande het mechanische, meetbare en materialistische wereldbeeld (Newton en Locke), die het Al tot een uurwerk reduceerde. Blake zei daarover: "May God keep us from single vision and Newton's sleep" (God behoede ons voor de beperkte zienswijze en voor Newtons slaap). Voor hem (Blake) is het leven niet meetbaar en kan niet gevangen worden in kwantitatieve 'wetten der natuur'. Orc, de vurige vernieuwer, dient niet allen gewekt te worden maar in

In zijn originele tekst bij de gravure valt te lezen:
In zijn hand
nam Hij de gouden passer,
uit Gods eeuwige werkplaats, om te omcirkelen,
Dit universum en alle gemaakte dingen.
Één punt centreerde hij en de andere draaide hij rond.
Rond door het grote diepe duister.
En zei daar ligt uw grens, tot zo ver zijt gij gebonden.
Laat dit uw grens zijn, o wereld.

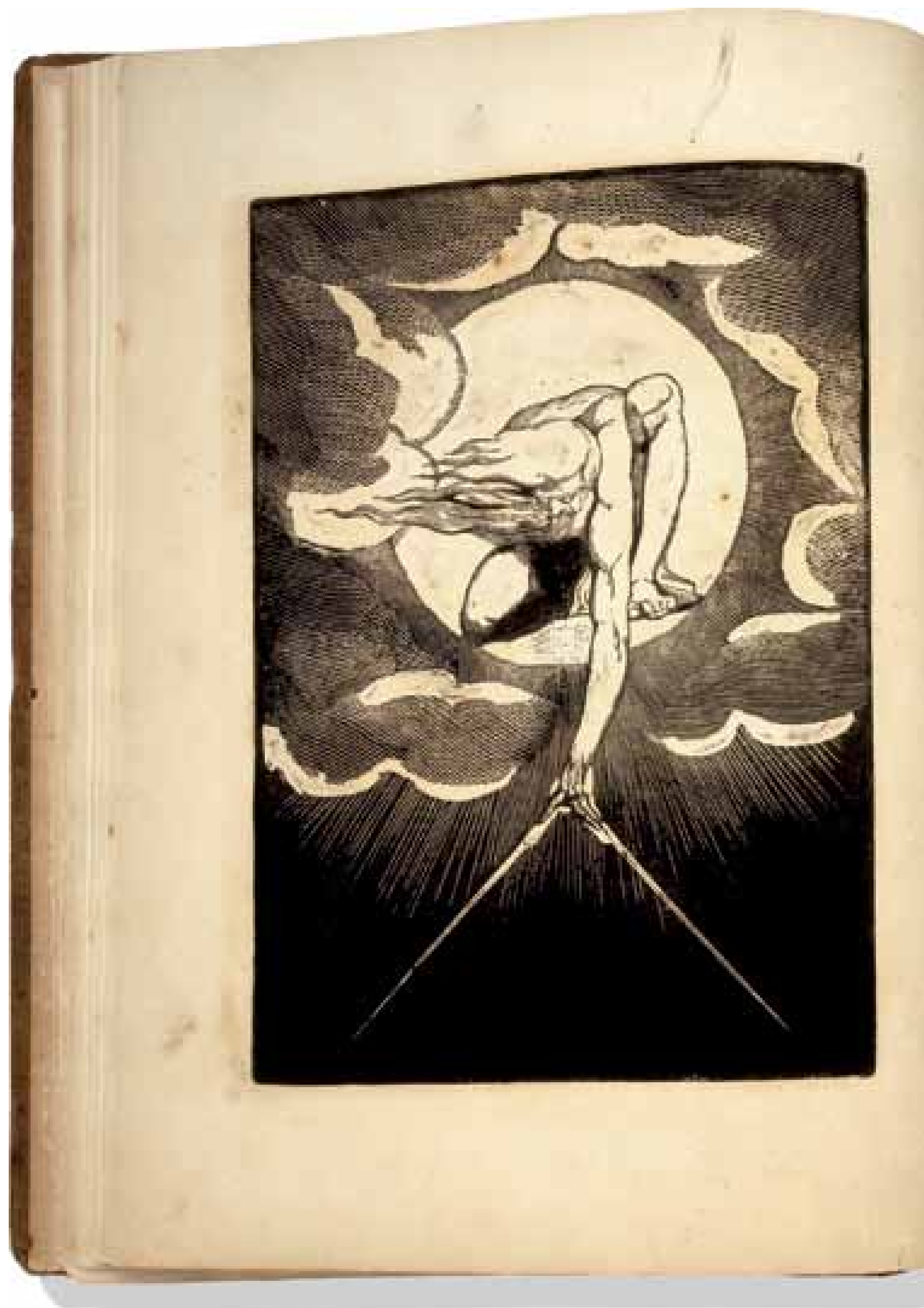
Geluid en licht
Wat zijn de grenzen van onze wereld?
Niet de fysieke begrenzing van onze aarde. We weten nu dat wij niet over de rand kunnen vallen in de eeuwigheid. We weten dat we gevangen zijn binnen een rondwentelend systeem van geboorte en dood, waaraan we normaal gesproken met geen mogelijkheid kunnen ontsnappen.
Hoe ver gaat onze waarneming, hoe zien en horen we de wereld om ons heen?

Zijn geluid en licht geen onderdeel van een groter systeem? Door ons wezen zijn we gebonden aan ruimte en tijd. Alleen met geluid en licht kunnen wij iets waarnemen van de wereld waarin we geplaatst zijn.
Geluid en licht kunnen we zien als een golfverschijnsel steeds door het nulpunt van positief naar negatief in de tijd; daarom gebonden aan tijd en ruimte.

Kunnen wij ons een wereld voorstellen zonder geluid en zonder licht?
Wij zouden dan niets kunnen, geen enkele ervaring, geen enkele voortgang zou mogelijk zijn, we zouden niets zijn in een wereld, donker, koud en leeg zonder het leven wat we nu kennen. Geen sprankeling van licht in het voorjaar, geen ontluiken van de bloemen, geen leven dat zich ontvouwt, geen zevengeest die alles stuwt en tot aanzijn brengt, geen Vulcanus die zijn stralen zendt.

Geluid is een etherkracht, we geven ermee vorm aan onze atmosfeer –opbouwend of verstorend. Geluid is maar een fluistering in onze atmosfeer.
Ten opzicht van de atmosferische druk van 1 pascal is dat maar 20 tot 80 micro-pascal. Dat zijn zes getallen achter de komma.

‘Wij zijn als ziel ten innigste met geluid verbonden’, zegt mevrouw Blavatsky.
De ziel reageert direct op geluid dat tot haar komt via onze lichaamsgestalte. Veel sneller dan op licht, dat van een hogere frequentie is.
Daarom kunnen wij zo geraakt worden door een akkoord of een melodie.
Geluid is de draaggolf voor ether, schoon en edel, die ons voert naar de uiterste grenzen, ons verheft, ons troost, vertroosting biedt.
Daarom is muziek ook zo belangrijk in de tempeldiensten van het Rozenkruis.

Geluid verbindt ons met de ether-energie, licht is astraal

Zevenvoudig
Hoe zijn de tonen in muziek dan opgebouwd?
Een vleugel heeft zeven octaven met elk zeven tonen dus in totaal 7 maal 7 zijn 49 tonen. Octa is acht waarbij er zeven tonen binnen elk octaaf liggen en de achtste de verbinding met de volgende zeven tonen vormt.
Wij spreken van toonladder maar als je dit als een opgaande spiraal ziet wordt elke hogere omgang door de achtste toon verbonden.
Zeven spiralen van tonen die elk door de achtste wordt verbonden.

Wij kunnen ook niet zonder geluid, niet tegen echte stilte.
Het wereldrecord in de dode kamer staat op drie kwartier, dit is een meetkamer waar geen enkel achtergrondgeluid, geen enkele reflectie te horen is. In zo'n ruimte kunnen we ons niet meer goed oriënteren, krijgen we evenwichtsproblemen, voelen ons zeer unheimisch en willen er zo snel mogelijk uit.

Geluid verbindt ons met de ether-energie, licht is astraal.
Bij licht kunnen we dezelfde opbouw zien, ook binnen een octaaf, als je het zo mag noemen. We kunnen zien en dagelijkse voorwerpen onderscheiden door hun weerkaatsing van specifieke lichtfrequenties.
Licht dat door de ruimte reist zonder te worden weerkaatst, is onzichtbaar.
Pas als het op voorwerpen valt, zien wij iets. Daardoor zien we de wereld om ons heen, het landschap dat zich bij elke stap wijzigt op onze weg van ervaringen. En een regenboog lijkt mee te bewegen bij elke stap.
Bij het voor ons zichtbare licht kunnen we zeven kleuren onderscheiden;
zien we deze ook in een kleurencirkel

Achter een waar gesproken woord in de tempel van het Rozenkruis staat een wereld van Licht!

dan ontstaat er een achtste kleur Magenta, die we als een hogere verbinding naar het voor ons onzichtbare spectrum kunnen zien.
Naar analogie met de zeven tonen binnen het octaaf mogen we daarom aannemen dat het spectrum van zichtbaar licht het 'octaaf' een tegenhanger heeft in een deel van het ultraviolette gebied, in een deel van het infrarode gebied en omhoog en omlaag in de oneindige reeks elektromagnetische golflengten.

Volgens de theosoof G. de Purucker 'liggen de ultraviolette en infrarode stralen in het grensgebied tussen ons fysieke heelal en de astrale gebieden direct boven en direct beneden onze eigen fysieke wereld'.
Omdat deze golflengten ook invloeden op het fysieke gebied hebben, voelen we de warmte van infrarode stralen en worden we bruin als gevolg van ultraviolette stralen. Als boventonen ervaren we iets uit de andere octaafsferen.
Waarom zien, horen en ervaren we maar een deel van deze schepping, zien wij nog zo onvolkomen, en horen wij maar zelden de etherfluisteringen?

Ach vrienden, onze ziel is nog teveel uiteengevallen. Zij is bezig de zeven afgescheurde delen te verzamelen, net als Isis de afgehouwen ledematen van Osiris bijeenzocht. Onze ziel ziet het nieuwe lichten nog te weinig.
We hebben zelf geen mogelijkheid om ons los te maken van het hier rondwentelend systeem, terwijl toch het licht ons optrekt tot waar Chronos ons de grens stelt van ruimte en tijd.
Alleen zijn rebelse kleinzoon Kairos geeft ons momenten van inzicht, en laat ons van wijde vergezichten proeven, in beelden en vurige vlammenflitsen. Pas als het licht in ons woont, het hemelse zielewezen in de tweede zevenkring, dan zijn de zeven zielescherven weer aangeheeld.
Dan kunnen we Saturnus' grens passeren, waar ons de liefde wacht.
Dit is de Grens in het gedicht van Blake. Geest, ziel en lichaam zijn dan verenigd, alle drie bekroond met een gouden koningskroon. Drie koningen reizen naar de ster in het Oosten.
De Geest en de Ziel het eerst vooruit. De derde Koning volgt onwennig op Gods weg, is het spoor vaak bijster, en fladdert zoekend achteraan, zo schrijft J. van Rijckenborgh.
'Ziet u bent het licht geworden,' zo staat in De stem van de stilte, 'geworden bent u het geluid, uw meester bent u en uw God.
U bent uzelf, het voorwerp van uw zoeken: de stem onafgebroken weerklinkend door de eeuwigheden, vrij van verandering, van zonde vrij, de zeven tonen in een.'
Een heel klein deeltje van de weg kennen we, een deel wordt ons getoond in Kairos' zieleflitsen, een deel zullen we nog ontdekken gaan. ✪

© Taylor Houlihan, collage 12

Wat echt van waarde is

Geeft de samenleving jongeren nog iets mee? Een scholing in zestien tafels

1. **Een verontruste leraar:**

'[…] Burn-outs, depressies, te veel drank en risico op zelfdoding. De eerste resultaten van een grootschalig onderzoek naar de mentale gesteldheid zijn schokkend. […] Jonge mensen hebben het gevoel dat ze onder 'hoogspanning' staan. Alsof ze geen seconde mogen verliezen, en geen steken kunnen laten vallen. Ze moeten in alle opzichten in hun leven voortdurend presteren. Niet alleen op school, maar ook op sociaal vlak en in allerlei buitenschoolse activiteiten is 'excelleren' de norm.[…] Het onderzoek laat zien dat veel jonge mensen hieronder gebukt gaan (een op de vijf heeft zelfs het gevoel dat ze dit leven misschien wel niet willen). […] Het werkelijke probleem is de focus op rendement en materiële welvaart. Ons onderwijs is een weerspiegeling van de samenleving. Op het consultatiebureau wordt al gezegd dat een kind 'achterloopt' of 'goed presteert'. We zijn onze prestaties. Wat wil zeggen: de tijd die je hebt 'besteed' op een 'nuttige' (lees: economisch productieve) manier. Een leerling die een tussenjaar overweegt (dit is een jaar van vrije ruimte tussen twee studies om bijvoorbeeld een reis te maken, te onderzoeken wat je wilt, waar je goed in bent, nieuwe dingen ontdekken enz.), vraagt zich angstig af: 'Maar wat als ik dan achterloop omdat ik stilsta? Ik vraag haar: wat is waardevol in het leven? Wat is werkelijk van betekenis? Dan blijft ze het antwoord schuldig en zakt de moed haar nog meer in de schoenen. Net als bij zoveel andere leerlingen.
Jonge mensen lijden aan prestatiepijn. […] Er is niets mis met moeite doen, met het willen leveren van een bijzondere verrichting. Prestatiepijn kan wat dat betreft ook positief zijn. Maar dat is het alleen op het moment dat de moeite betekenisvol is. Juist dat, die betekenis, dat grotere kader, ontbreekt.
Als we echt een generatie van zombies willen voorkomen, dat wordt het tijd

dat we ontleren dat het leven draait om individuele prestaties die zorgen voor economische productiviteit. Als onderwijzers en opvoeders moeten we leerlingen allereerst helpen om te ontspannen, maar veel belangrijker nog: om te helpen ontdekken wat werkelijk van waarde is, wie ze zijn en hoe ze hun toekomst gemeenschappelijk willen vormgeven. […] Ons onderwijs laat zich ketenen door de eenzijdige aandacht voor presteren. Het wordt tijd dat we ons daarvan bevrijden. We moeten leerlingen leren te ontspannen en te ontdekken wat werkelijk van waarde is.'
Help jongeren ontdekken wat echt van waarde is.

(Krantenartikel)
Volkskrant, 11-4-2018

2. Presteren om het presteren
Recent wordt die verontrusting in Nederland alleen maar groter, vanwege het zelfmoordcijfer onder jongeren dat echt fors groter is geworden.
Terecht geeft deze opvoeder aan wat in essentie de eerste fase van de psychologische hulp inhoudt: 'het ontleren dat het leven draait om individuele prestaties die zorgen voor economische productiviteit'. Zelfs als het inzicht dat 'presteren om het presteren' zinloos is - werkelijk door een leerling gedeeld kan worden, zorgt de samenleving ervoor met een als dwingend te ervaren school- en werktraject dat de 'targets wél gehaald worden, zodat dat inzicht van zinloosheid geen schade kan veroorzaken aan de economische groeitaakstelling. Op straffe van uitsluiting of een definitief etiket 'loser'. En de nieuwste psychologische kwalificatie is dat stress er voor 'losers' is; als je stress hebt, zou dat vooral niet anders betekenen dat dan dat je zelf niet goed kan organiseren…..

3. Extreme prestatiedruk en depressiviteit
Het ene volk is wel gevoeliger voor prestatiedruk dan het andere. In Chili bijvoorbeeld heeft die dwangmatigheid van economische groei geleid tot het gewenste resultaat maar ook tot sociale ellende: het heeft er toe geleid dat mensen veel schulden hebben en heel hard moeten werken, waardoor ze hun kinderen nauwelijks zien. Kinderen die daardoor opgroeien met weinig liefde en die vervolgens een enorme studieschuld opbouwen.
En dan herhaalt het zich in de volgende generatie. Nergens in Zuid-Amerika zie je zo veel depressie en zelfmoord als in Chili. Ook berucht om de roofbouw die extreme prestatiezucht gecombineerd met sociaal-psychologische dwang pleegt op gezondheid en leven is Japan, waar men het probleem van 'karoshi' – jezelf doodwerken – niet meer onder de knie kan krijgen: het leveren van ultieme prestaties in absolute solidariteit met bedrijf en familie is veel te sterk verankerd in de Japanse 'ziel', in de Japanse 'volksgeest'. Ook in Japan vinden we een (te) grote mate van depressiviteit en zelfmoord.

4. Talent bewaren?
Lokt presteren dan bij uitstek psychologisch falen uit? Is altijd maar doorgaande economische groei een ontwrichtende – alles en iedereen op den duur drillende en dwingende abnormaliteit? De huidige verhoudingen laten zien (Philipp Blom in het boek *Wat op het spel staat*) dat de rabiate markteconomie een achterhaald businessmodel is, de winst ervan vreet zichzelf een ongeluk in mensen, natuur, aarde. Het 'ontleren': - dat het leven slechts individuele prestaties vraagt die zorgen voor economische productiviteit - is natuurlijk geen aanbeveling om in ledigheid het verdere leven te slijten, we zijn daarvoor te goed gewaarschuwd in de gelijke-

De toekomst is natuurlijk aan zielegroei en niet aan economische groei

nis van de talenten, waarbij degene die z'n zielepotentie ondergronds bewaart in onze *Christelijke* beschaving op geen enkel krediet hoeft te rekenen…

5. Zielegroei
En de toekomst is natuurlijk aan zielegroei en niet aan economische groei.
Van belang zijn de waarden van die ziel, want alleen aan die waarden kunnen jongeren iets 'hebben' om in de wereld te staan en niet langer van de geldelijke-groei-wereld en winst-eisende-wereld te zijn.
Toch is het van belang zielegroei niet tegenover economische groei te zetten. Want de waarden van de ziel moeten eerst door een nulpunt heen, zielegroei is alleen mogelijk wanneer het wezen tot volkomen rust en stilte is gekomen.
En economische groei probeert juist nulgroei en stilstand te vermijden, want anders gaan de aandeelhouders klagen en moet er wellicht bezuinigd en gereorganiseerd worden.
Stilstand is altijd achteruitgang en het water in poelen stinkt bij gebrek aan beweging en (aquatisch) leven.

6. Aandoening van een tuchtmeester
Hermes leert ons daarentegen met betrekking tot de ziel dat deze moet afzien van verschillende aandoeningen (het aflaten van de 10 tuchtmeesters) en het eerste dat de ziel moet afleggen is… het vermogen tot groei!
Dat is wel bijzonder omdat in dezelfde hermetische teksten staat dat het na de scheiding der geslachten juist opdracht is (als soort) in aantal te groeien. (Groeit terwijl ge toeneemt!)
Toch is dat een schijnbare tegenstelling die in onze tijd komt te vervallen: door de vooruitgang dreigt overbevolking van de menselijke soort die elk evenwicht op den duur zal aantasten.

7. Rozenbloei zonder groei?
En daarbij staan we voor de vraag hoe de roos der rozen toch in ons kan groeien tot de zich openvouwende openbaring van de ziel.
Is die bloei wel mogelijk zonder groei? En welke ordening van onze 'tuin' is daarbij voorwaardelijk? Elke tuin is gebaat bij een natuurlijk ritme van leven, alleen dan wordt de verscheidenheid en schoonheid tot een natuurlijke harmonie, waarbij de kans op woeker van één soort klein is. Psychologisch gaat het daarbij om de harmonie in de (af)wisseling van activiteiten, dat is een belangrijke voorwaarde voor bloei van de roos der rozen.

8. Het leven speelt zich te snel af
Onze tuin is voor de ziel onze 'hartomgeving', de verscheidenheid aan aandoeningen die uit onze geaardheid opborrelen. Daarin is een besliste beheersing van woekergroei nodig zoals Hermes aangeeft. Nu is buiten die tuin geen natuurlijk ritme meer aanwezig: we maken er veel te veel kabaal en herrie en we leven veel te snel, onnatuurlijk snel, zeker

Education for everyone? Verlaten schoolklas in Brazilië

Hoe sneller iets beweegt, hoe warmer het wordt. Een burn-out is het gevolg van te veel snelheid en niet genoeg traagheid.

sinds de digitale revolutie. Het lijkt wel of we musici zijn geworden in een orkest dat twee keer zo snel is gaan spelen. Kunnen we nog wel genieten van het tragere levensritme van vóór de computer en de mobiele telefoon? Is het niet absurd dat we jongeren in de dwangbuis van een achterhaald systeem proberen te krijgen, waarbij ook nog eens een onnatuurlijk tempo moet worden eigengemaakt?

9. Snelheid garandeert geen vrijheid

Die uitzinnig versnelde buitenwereld is verbonden door tal van directe netwerken en we krijgen al jarenlang te horen hoe bevrijdend deze zijn en hoe ze onze mondigheid bevorderen.
Toch voelen we ons in de buitenwereld helemaal niet zo bevrijd. In plaats daarvan voelen we ons dikwijls overwerkt en gestresst. Stress is oorspronkelijk nadruk, accentuering.
Nu is stress overdruk, te druk. Tijd- en energierovend. De natuurkunde heeft ons geleerd dat hitte en snelheid één en hetzelfde zijn. Beweging produceert warmte, op het niveau van het molecuul, dan wel op dat van een ‘vast’ lichaam.

10. De hitte van burn-out

Hoe sneller iets beweegt, hoe warmer het wordt. Een burn-out is het gevolg van te veel snelheid en niet genoeg traagheid. In deze tijd van flexibele arbeid, directe communicatie en gedereguleerde economieën lijken er geen grenzen aan arbeidsritme en resultaatmogelijkheden. De mogelijkheden lijken oneindig. Er is altijd wel iets wat we hadden kunnen doen of hadden moeten doen, liefst gisteren.
We doen ons werk sneller en efficiënter dan ooit tevoren, dankzij de nieuwe technieken.
Maar in plaats van te profiteren van deze toegenomen efficiency door minder te werken en ruimte en tijd voor bezinning, voor onze ‘binnentuin’ te creëren, vullen we de bespaarde tijd vaak op met meer en snellere bezigheden. De snelheid bereikt duizelingwekkende hoogten. Dit is één van de paradoxen van de informatierevolutie: hoe meer tijd we besparen, hoe

minder tijd we voorhanden hebben.

11. Geen tijd om te sparen

Al voor het internettijdperk schetste Michael Ende in zijn roman Momo en de tijdspaarders hoe dorpelingen worden overgehaald tijd te gaan besparen om efficiënter te worden. Hierdoor worden ze rijker en minder gelukkig dan ze eerst waren. De tijd die de dorpelingen ogenschijnlijk hebben bespaard is uiteraard verloren; die is nooit meer terug te krijgen.

De tegenstelling tussen de zielenwereld van de binnentuin en de schetterende cymbalen van de versnelde buitenwereld lijkt uit te monden in een voor jongeren nauwelijks of niet meer te hanteren werkelijkheid: in die versnelde buitenwereld moet je succes hebben en de kans daarop krijg je door te ondernemen in competitie en concurrentie en door werkweken van 80 uren of meer met constante spanning. En in een herstelde economische conjunctuur is die kans ietsje pietsje groter.

12. Gemoedskracht aan groeibehoefte

Maar de idee dat je daarmee tijd of geld spaart voor de innerlijke tuin van zielegroei, ja die idee moet je waarschijnlijk laten varen, want je put voor het werken in de huidige wereldstructuur noodzakelijkerwijs uit de gemoedskracht van groeibehoefte aan winst, comfort en continu genot. Een perspectief binnen de werkingssfeer van die kracht - vroeger werd die astraal genoemd – is er niet voor de binnentuin van het zielegemoed. De idee van groter worden in spirituele zin, van geestelijke uitbreiding, van verheffing, van geestverruiming wordt geblokkeerd door de basisbegeerte die de maatschappij juist van je eist: gij zult genieten, gij zult verdienen, gij zult groeien in geld en goed.

En je hoort het al bij de kassa van versnaperingen: 'Geniet ervan!'

13. Hoop

En liefde faalt; vooral omdat liefde wordt gezien in het licht van de foutieve basisbegeerte: liefde is liefhebberij, een geven om te hebben, amateurisme. Maar al faalt liefde om uiteenlopende redenen, er is wel hoop.

Want voordat jongeren suïcidaal worden via stress, burn-out en depressie is er besef van de onmogelijk geworden maatschappelijke eis, besef ook van een wonderlijke, maar reëel ervaren innerlijke tuin.

En als dat laatste besef niet ruw wordt weggezet als hopeloze romantiek, dan is er hoop.

Hoop is dan meer dan liefde.

Welke waarden zijn er ten langen leste verbonden met de 'binnentuin'? En kan je die waarden wel voorhouden, laat staan 'leren'?

14. Foutieve basisbegeerte

In de uiterlijke wereld zijn de waarden goedheid, waarheid en gerechtigheid doodgelopen en vermalen in een eeuwig 'enerzijds, anderzijds'; de foutieve basisbegeerte heeft ze omgebogen tot de relativiteit van deze wereld. En in de dubbele revolutie die zich de laatste 40 jaren heeft voltrokken, de digitale tsunami en het extreme marktdenken, is er geen plaats voor goedheid en gerechtigheid. De Britse voorloper van de laatstgenoemde revolutie, Margaret Thatcher zei resoluut : 'There is no such a thing as society'. Al eerder merkte J van Rijckenborgh op dat eerder sprake is van een samendoding dan van een samenleving.

15. Kan een bloem leren bloeien?

Maar deze eeuw is niet zonder zielenwaarden voor innerlijke groei. Want met

de deels door negatieve effecten besmeurde globalisering, is toch óók een nieuw besef van eenheid, van verbondenheid van alle menselijke zielen ontstaan en heeft zich een kosmische poort voor Aquariusbewustzijn geopend.
En voorts jaagt de huidige 'verdiendwang' anderzijds ook het verlangen aan naar een nieuw vrijheidsbegrip en -beleven, los van gemak en gewin, en zullen moeite en inspanning in plaats van enkel genot, ook tot vreugde leiden.
En daarmee wordt ook een lans gebroken voor de liefde, de onpersoonlijke liefde die alleen in die zielestaat kan worden vrijgemaakt als microkosmische stralingsbron.
Die liefde faalt nooit en is zonder aanzien des persoons.
Kunnen deze waarden van eenheid, vrijheid en liefde ook aangeleerd worden? Is er ook scholing in die waarden mogelijk? Kan een bloem leren bloeien?

16. Voortgang

Ja, het zijn waarden die ontdekt en herkend kunnen worden in vreugdevol begrip en als een spoorslag tot handeling zijn.
Zonder voorkennis kunnen de waarden van eenheid, vrijheid en liefde resoneren en als stralingswaarden meetrillen in nieuw leven.
Zo kan het leven zelf de 'scholing' worden en zijn. Als wij tenminste geen profijt zoeken, geen woekerrente op het leven heffen.
Als onze ziel aflaat van de drang tot groei voor zichzelf is het nulpunt van rust bereikt, waarin juist zielegroei mogelijk is. Niet zozeer de winst van vooruitgang. Maar vreugdevolle voortgang.

Niet alleen leraren hebben hierin een taak, maar allen die te maken hebben met de opgroeiende generatie. Als jonge mensen willen kunnen ontdekken wat werkelijk van waarde is, zal heel hun omgeving dat in feite dienen te weerspiegelen. Dan zullen er mensen moeten zijn die doorleefd hebben wat van waarde is. Zulke voorbeelden maken de overdracht van waarden echt en inspirerend. Als alles draait om 'het leveren van prestaties die zorgen voor economische productiviteit', hoe kunnen we dan verwachten dat jonge mensen leren dat het leven om andere, hogere waarden gaat?
Zijn er mensen die de helende werking van weldadige stilte hebben ervaren en daar steeds naar kunnen terugkeren, wie weet kan een jongere daarvan iets opvangen.
Zijn er mensen die in ware onthechtheid het 'steeds meer, steeds groter', achter zich hebben gelaten, dan is het mogelijk dat de jonge mens dit ook in overweging neemt.
Zijn er mensen die uit ervaring op zoek gaan naar wezenlijk contact met de ander, dan kan het zijn dat die innerlijke rijkdom ook hen stimuleert.
Zijn er mensen, die diep van binnen weten dat de mens geroepen is tot méér dan een 'succesvol' leven en dat zijn opdracht en zijn mogelijkheden veel verder reiken, dan is er 'gnosis', dat innerlijke weten, en is het mogelijk dat de jonge mens ontdekt wat werkelijk van waarde is. ✪

Terug naar

school

Wij dansen op het flinterdunne korstje van een gloeiende gasbol, en we noemen het de leerschool van de eeuwigheid. De school zelf dreigt meer en meer onbewoonbaar te worden, met name door het gedrag van haar scholieren. En wat is het trouwens, wat moet hier in feite geleerd worden?

Naast alles wat wij zo rondom ons horen en zien lijken wij te zijn verbonden met een databank waarin alles staat geregistreerd wat ooit gezegd, gevoeld, geschreven of gedacht is. Komt onze innerlijke ontvanger dan toevallig of gezocht in de buurt van een gevoelige frequentie dan flitst een kennen, een idee, doorheen ons brein. Wij noemen dat een ingeving. Dat 'geven' lijkt onvoorwaardelijk, het ontvangen vraagt wel een opening, een verwachting, een verlangen. Is dat er niet, wat aanvankelijk meestal het geval is, dan blijft het even bij een verwarring, een verontrusting, een rimpeling in ons gemoed. Eeuwig weerklinkt in de sferen de bazuin, maar de wereld gaat door met de dagorde; een enkeling heft het hoofd op, luistert, ademloos, - en niets is meer hetzelfde. Het lijkt erop dat wij in werkelijkheid midden in het al-weten staan, maar dat niet eens aan onszelf kunnen vertellen omdat wij niet over woorden en beelden beschikken om dat ervaren een herkenbare vorm te geven, noch over een instrument om illusie en werkelijkheid uit elkaar te houden. Zo scheppen de prille impulsen van het innerlijke weten wel enige deining: de ziel wil er uit leven, het ik wil het bezitten.

Niettemin is kennis, of het nu bewust of onbewust is, eerste vereiste om te overleven. Grofweg beschouwd is dat een drieluik van 1-genetisch, dus overdracht van tijdgeest, volk, ras, voorouders, 2-intuïtief, een innerlijk schouwen van wat 'in de lucht hangt' en tenslotte 3-alles wat 'onderwijs' wordt genoemd. Kennis, vaardigheden verwerven, uit welke hoek dan ook, heet 'leren'. Leren verwijst naar School; onderwijs, studie, het aanvullen van de noodzakelijke kennis om in het aardse bestaan te functioneren, naar aanleg en believen of uit noodzaak. Voor de meesten is het hoogste bereik van dit lessenpakket een of andere vorm van een diploma, - met of zonder felicitaties van de jury. Sommigen echter ondergaan daarnaast een onbestemd gewaar-zijn dat als een vreemde rode draad in het leerproces is verweven; een spoor van raakpunten met dat schijnbaar ingebouwde weten. Op zich is dat niet bijzonder; in ieder mens lopen beide kanalen parallel, zij het wel met wisselende accenten. Zo schept een solide verankering in de stof, naast de nodige bagage voor de aardse reis, de rust en de ontvankelijkheid in ons gemoed om de signalen van dat andere, dat innerlijk leven en weten, te ontdekken en te verkennen. Een wonderlijk mechanisme dat op de meest onverwachte momenten een venster kan openen naar onvermoede perspectieven. Niet zomaar toevallig; het is er gegroeid en gerijpt, als een innerlijk kompas dat zich zoekt te uiten, te openbaren. Zo is het in alle tijden zo aanbevolen 'Mens ken uzelf' grotendeels het wekken, het ontdooien van dat innerlijk raakpunt. Even aanbevolen daarnaast is: de keizer te geven wat de keizer toekomt. Het programma is de hemel, de klas is de aarde. Een dualiteit die zo zijn complicaties heeft, want die dubbele stroom biedt ons denken en doen enerzijds een harmonieuze ontwikkeling, maar stelt ons anderzijds steeds weer voor een keuze. Past de suggestie, de ingeving, in het gewone aardse draaiboek of tast ze eerder zijn grenzen af, misschien zelfs met een steelse blik naar de overkant? Aanvankelijk wordt ons meteen duidelijk gemaakt wie kiest, wie tot hiertoe ons doen en laten stuurt; nu eens een dreigend gebulder, dan weer de verlokkingen van de aardse machten voegen alle rebellie weer netjes in het gareel. Zij kunnen niet anders, het is hun taak om de mens van alle lagen en aspecten

van de aarde te laten proeven.
Dat zijn er nogal wat. Gaande van een haast paradijselijk beleven tot en met de mens waarin noch hemels licht, noch aardse geneugte een raakpunt vindt; de mens die niets meer gelooft, niets meer hoopt, niets meer verwacht. Alleen nog die ene gedachte: ik wil er uit.
Ook dat is niet nieuw. Reeds 'van den beginne' zoeken mensen aan de aardse sfeer te ontsnappen, al weten zij vaak niet eens waarheen dan wel. Droom, drank, drug, games, beat, virtuele werelden, spel…; in alle mogelijke gradaties, gaande van een onschuldige roes, tot en met de fatale uitstap. Weg, wég van deze aarde, desnoods de vergetelheid in - zónder diploma.
Is deze planeet die wij hier 'school' noemen overigens echt wel bewoonbaar? Wij dansen op het flinterdunne korstje van een gloeiende gasbol die met een waanzinnige vaart rond zo'n andere gasbom tolt, die op haar beurt in een nog grotere mallemolen gevangen zit. Met snelheden en afstanden die geen mens zich kan voorstellen. Bovendien nog weerloos gedropt in een mensonvriendelijke wereld. Te warm, te koud, uitersten van dag en nacht en seizoenen, permanent belaagd met ziekten, natuurrampen, allergieën. Daarbij (gif)planten, (roof)dieren en (mede)mensen nog niet meegerekend. En vergeet vooral de allergieën niet en de zonnebrandolie! Tel dat allemaal samen en onze uitrusting komt al dicht in de buurt van een ruimtepak. Maar alles kleurig verpakt in een paradijselijk decor waarin wij tussen twee rampen door heel even op adem kunnen komen.
Zijn wij misschien niet echt bewoners van deze planeet maar eerder 'Astronauten', ergens door kosmische Titanen afgeschoten, op weg naar de sterren?
Op weg; het zit duidelijk in onze genen. Reizen, pelgrimage, bedevaarten, safari's; altijd op weg naar elders, naar anders, naar ver-weg, weg van hier en nu. De eeuwige Ahasverus, op weg naar een onbekende verte, een doel dat telkens mee opschuift en ons telkens weer belet te 'aarden'. Zo blijven wij pelgrims, vreemdelingen in eigen huis. Alsof een innerlijk weten ons telkens weer herinnert dat wij hier inderdaad uiteindelijk niet thuishoren, maar niettemin de capsule die wij 'ik' noemen alles in huis heeft om de 'school' met vrucht af te maken; in de plooien en knopen van die onmogelijke wereld zit de weg naar het ware mens-zijn verborgen. De zogenaamde databank is de eeuwige bron die alle vragen hoort en alle antwoorden geeft, het woord dat wij op dat moment nodig hebben, ongeacht of dat uit aardse of hemelse sferen stamt; de metgezel die mét ons de hoogste vreugden deelt en mee afdaalt in het zwartste 'niets'. Want de naam van die bron is 'Liefde', en liefde kent geen onderscheid. Zo kan dat antwoord iets zeer verhevens zijn, of juist iets zeer gewoons; een oefening die nog moet worden gemaakt.

Eenmaal, als het rusteloos geklater van het eigen wezen gaat verstommen, vernemen ook wij de bazuin, de Stem die wij al zolang met ons meedragen. En wij heffen het hoofd, luisteren, ademloos, - en gaan. Weerloos misschien, maar onoverwinnelijk. ✪

Zijn wij misschien niet bewoners van deze planeet maar eerder 'kosmische zwervers', op weg naar de sterren?

Cygnus – de zwaan

Het beeld van de zwaan die in ons leven verschijnt, wijst op onze zuiverste diepten en gevoelens.
Wanneer dit mysteriedier over de wateren van ons bewustzijn glijdt, overstraalt zij alle gebeurtenissen in het leven met de glans van de liefde. In dat licht zijn we voor een moment in staat de werkelijke betekenis van onze relaties te doorpeilen. Hij of zij, mannelijk of vrouwelijk is symbool voor balans, harmonie en gratie. Zie, hoe zij de aardse zwaarte overwint, hoe zij elegant voortglijdt over het water en zich met onbeschrijfelijke majesteit verheft in de levensluchten. Is zij niet het perfecte symbool voor de balans tussen alle aspecten die ons leven bepalen?
In de Keltische mythologie is de zwaan een zonnedier, is hij de aankondigende glorie van een nieuwe dag, en 's avonds in de ondergaande zon groet hij de voorbije dag ten afscheid. In het patroon waarin de zwanen vlogen (altijd in paren) zagen de Kelten intuïtieve aanwijzingen voor komende veranderingen.
Vrouwelijk beschermt zij met felle en woeste kracht haar jongen, het nieuwe leven dat uit haar geboren is – en ieder deinst terug. In de Griekse mythe is hij, mannelijk, het wezen waarin Zeus verandert, wanneer hij in Leda, Helena verwekt en ook leven geeft aan Castor en Pollux, de goddelijke tweeling. Zwanen beschermen de tempel van Jupiter, wanneer de Galliërs diep in de nacht de heuvel van het Capitool beklimmen.
In de Indische Veda's zijn de twee zwanen Ham en Sa samen het lichamelijke aspect van Brahma, voortglijdend in de goddelijke geest terwijl zij leven op 'de honing van de bloeiende lotus van kennis'.

Klein wit vogeltje

Jae Seongh Ryu, Olieverf, 2015. ‘Met olieverf (materiaal) werd olieverf (object) voorgesteld om de olieverf (illusie) voor eeuwig achter te laten’

We ontmoetten elkaar in het ziekenhuis, zo'n plek waar mensen samengevoegd worden uitsluitend op grond van het medisch specialisme waar ze onder vallen. Het was een kamer voor twee en mij was verteld dat mijn kamergenoot ernstig ziek was. Groot was dan ook mijn verbazing toen ik in het bed bij het raam een man rechtop zag zitten te eten. Hij was onwaarschijnlijk mager, dat wel, maar hij leek erg gezond door de manier waarop hij uit z'n ogen keek: een beetje verwonderd en geïnteresseerd. Bepaald niet zoals je je voorstelt bij 'ernstig ziek'.

Hoewel hij volgens zeggen nog maar heel kort te leven had en ik me daarom heel voorzichtig opstelde, raakten we al gauw in een bijzonder gesprek. Al na een minuut of tien hadden we het erover dat er van die dingen kunnen gebeuren in je leven die je altijd bij blijven, maar waarvan je intussen helemaal niet zeker meer weet of ze wel echt gebeurd zijn. Toen hij duidelijk moe werd, besloten we het er de volgende dag nog eens over te hebben en ik zei: 'Slaap lekker, meneer', terwijl ik me realiseerde dat ieder slaapje volgens de dokter zijn laatste kon blijken te zijn. Gek, dacht ik, terwijl ik me in mijn pyjama hees: het is net alsof ik in een film zit.
Zelf kwam ik daar voor een kleinigheidje, maar ik moest toch drie dagen blijven vanwege de noodzaak tot regelmatige controles. Om mijn buurman niet te storen, pakte ik een boek, maar mijn gedachten gingen steeds naar dat intrigerende begin van een gesprek. Ik had meteen moeten denken aan een onbenullig voorval, dat grote gevolgen had gehad. Maar ik was toen pas twee, dus ik wist niet zeker of ik het nog wist, of dat ze het me verteld hadden. Ik nam me voor om hem daar morgen over te vertellen. Dan hoefde hij alleen te luisteren en dan zou hij hopelijk niet te moe worden.

Nu ben ik net wakker en uit het bed naast me klinkt een zwak geronk. Gelukkig, hij leeft nog. Ik zie dat het nog heel vroeg is en pak mijn boek weer op. Af en toe kijk ik opzij, maar de buurman blijft rustig doorademen. Als ik nu eens rondkijk, zie ik helemaal niets persoonlijk rond zijn bed. Geen

kaarten, geen bloemen, geen boeken, helemaal niets. Er staat alleen een leeg glaasje en een kommetje. Omdat mijn nieuwsgierigheid aanwezig blijft, maar zonder voeding, fantaseer ik er zelf maar een beetje een achtergrond bij. Misschien is hij leraar geweest, of psychiater. Vast iemand die heel veel met mensen te maken had en nu alleen werd gelaten.

Hard klossend struint er een verpleegkundige binnen, een struise vrouw met een kuil in beide wangen. Ze neuriet en pakt zomaar, midden in zijn slaap, de pols van de buurman vast. Snapt zeker niet hoe dat moet zijn, als je net lekker slaapt. Ze kijkt naar zijn hand en gezicht en mompelt dat ze water gaat halen. Dan kijkt ze me recht aan, groet me eindelijk en vertrekt meteen weer. Als ze met een glas water met een rietje terugkomt, is mijn kamergenoot echt wakker. Hij vraagt met zijn zachte stem of ze hem rechtop kan zetten, en wenst me dan goedemorgen. Voor ik kan antwoorden, roept de zuster me toe dat ze zo komen voor mijn controle, maar dat ze eerst 'de overdracht' moet doen.

Ik zwaai mijn benen over de rand en zeg, terwijl ik mijn pantoffels pak: 'Goedemorgen meneer. Hebt u goed geslapen? Ik was zo gefascineerd door dat gesprek dat we gisteren al meteen hadden, dat ik er zelfs van gedroomd heb.'
'O?' zegt hij en kijkt me weer aan met die merkwaardig jonge blik. 'Dan stel ik voor dat we het meteen voortzetten. Tenslotte kan ik ieder moment overlijden, zegt men.' Hij geeft me een ondeugend knipoogje, grijnst en laat erop volgen: 'Ik vind het niet erg, hoor. We kunnen er rustig om lachen samen.'
Dat geeft wel rust. Ik vertel hem eerst waar ik voor ben opgenomen en dat ik dat bijna gênant vind, dat ik daar zo gezond lig te zijn. Maar hij stelt me gerust: 'U hebt ook nog een heel leven voor u. Voor mij is het voorbij, en ik moet zeggen: het is heel interessant geweest en dat is het nóg.' Ik sta verstomd. Wat een bijzonder mens is hij. Dan praat hij verder: 'Maar vertelt u mij eerst eens over zo'n voorval in uw leven dat heel belangrijk was, maar misschien niet echt gebeurd. Ik zag wel aan u dat u meteen al iets te binnen schoot. Dan zal ik u vanmiddag, na de rust, vertellen over mijn voorval. Oké?'
Dat is zeker oké, maar ik wil liever niet gestoord worden bij mijn verhaal, dus stel ik voor om te wachten tot de verpleging mijn controle heeft gedaan en alle andere nodige zaken hebben plaatsgevonden. Het lijkt me fijn om schoon en gevoed te zijn en vooral met z'n tweeën, en pas dan het gesprek te voeren. Kan ik nog even nadenken hoe ik het ga vertellen aan mijn nieuwe vriend, want dat is hij, al is dat natuurlijk belachelijk na één nacht.

Enfin, ik vertel mijn verhaal, maar terwijl ik het vertel, begin ik het steeds onbenulliger te vinden. Het is eigenlijk zo'n oppervlakkige gebeurtenis geweest; ik voel gewoon dat er vanmiddag een heel ander soort verhaal zal worden verteld. Ik word er onzeker van, maar als ik naar Marcus kijk – we tutoyeren elkaar nu – kijkt hij me aan met die chronisch geïnteresseerde blik en geeft me bemoedigende knikjes. Af en toe stelt hij een vraag en al met al ben ik toch wel een half uur bezig. Nu ziet hij een beetje wit, dus ik doe net of ik even weg moet. Als ik na een kwartier terugkom, ligt hij te slapen.

Na de lunch – Marcus at niet, dronk alleen een beetje water – steekt hij van wal: 'Ik was veertien jaar en het leven lachte me toe. Daar was ik: goed in sport, hoge

Ik had nog nooit zo'n diertje gezien; het was werkelijk spierwit en iets kleiner dan een heggemus

cijfers op school, liefhebbende ouders en geen puistjes. Er was ook een meisje, waar ik een oogje op had. Die middag zou ik haar verleiden om met me uit te gaan en ik dacht aan mijn plan, terwijl ik fietste met losse handen. Opeens knalde een auto die uit het niets scheen te komen in volle vaart tegen me aan. Dat zeg ik nu, maar ik wist van niets. Ik lag bewusteloos op straat, met verbrijzelde knieën, gebroken ribben, inwendige bloedingen, overal zwellingen en een schedelbasisfractuur. Ik werd wakker op de intensive care. Zodra ik in de gaten had waar ik was, besefte ik dat mijn leven voorbij was. Dat was nog erger dan de pijn. Weg zweefde ik weer en kwam weer bij. Het was één grote horrorfilm. Ik zal je niet vermoeien met de behandelingen en de andere onaangenaamheden die nodig waren om mij weer een beetje op te lappen. Toen ik een keer in de spiegel mocht kijken, schrok ik zo van wat ik zag, dat ik bijna weer buiten bewustzijn raakte. Na een paar dagen mocht ik naar een zaal. Ik was zó kwaad op het leven, en daarnaast zwelgde ik in zelfmedelijden. Het verplegend personeel kon niets goed doen in mijn ogen en bezoek snauwde ik af. Het was een verschrikking.

En opeens – het was op een zeer heldere dag – hoorde ik een raar geluidje van bij het raam. Toen ik keek, zat daar een klein, wit vogeltje. Ik had nog nooit zo'n diertje gezien; het was werkelijk spierwit en iets kleiner dan een heggemus. Het floot niet – het waren meer rare geluidjes, die niet te omschrijven waren. Maar in mijn hoofd zei het: 'Alles is tot je behoud, alles is tot je behoud, alles is tot je behoud…'

Marcus stopte even voor een slokje water en zag dat ik wilde reageren. 'Wacht even tot het uit is, ik weet dat het allemaal heel gek klinkt, maar ik vertel je wat ik waarnam. Opeens was het diertje verdwenen. Peinzend lag ik daar en dacht na over die rare zin: 'Alles is tot je behoud.' Zelfs een papegaai zou moeite hebben met die woorden en ik kon eigenlijk niet geloven dat het vogeltje ze had uitgesproken. Toch bleef het maar door mijn hoofd gaan en in gedachten zag ik het vogeltje nog steeds. De zuster die langs kwam, vroeg of het wel goed met me ging en omdat het een vriendelijke vrouw was, vertelde ik haar over het vogeltje. 'Maar dat moet een droom zijn geweest,' zei ze lachend. 'Er komt hier echt geen vogeltje binnen, hoor.' En ze liet zien dat het raam niet open kon. 'Ik denk dat het nog een nawerking van de narcose is,' zei ze nog voor ze wegging en ik was weer alleen.
De rare zin liet me niet los, maar ik kon er helemaal niets mee. Ik vroeg me intussen al af of er nou echt een vogeltje was geweest of niet.
Uiteindelijk zag ik er alweer vrij normaal uit toen ik na een paar maanden het ziekenhuis weer kon verlaten. Lopen ging nog niet, maar ik had weer wat levensmoed en ging ertegenaan.
Het vreemde is: daarna moest ik bij alles wat tegenzat of naar was, aan dat vogeltje denken en aan die zin. En toen ik bijna dertig was, begon ik opeens te begrijpen dat er wel eens iets in kon zitten. Ik realiseerde me bijvoorbeeld dat ik voor het ongeval weliswaar gelukkig, maar ook erg hautain en ongevoelig was en daarna veranderde dat helemaal, hoewel ik toen weer andere moeilijke karaktertrekken ontwikkelde. En toen mijn vrouw me had verlaten na slechts drie-en-een-half jaar huwelijk en mijn dochtertje meenam, dacht ik ook aan het vogeltje en zag toen meteen wel in dat ik een schop onder mijn kont verdiende. Een schop, niet voor straf, maar om me wakker te maken, om me te laten inzien dat iedereen niet alleen maar op de wereld was om mij te bedienen.'
'Maar,' werp ik ertegenin, 'het is voor mij heel moeilijk te geloven dat jij zo was.'
Even zeilt er een glimlachje over Marcus' gezicht. Dan gaat hij verder: 'Ik kan het nu ook moeilijk geloven, maar ik ben wel heel blij dat ik dat tijdig heb mogen inzien. Weet je, als je ziet hoe je zelf bent, dan gebeurt daar iets mee. Ik was me er voor die tijd helemaal niet van bewust dat ik zo leefde, dus het was niet mijn schuld of zo. Het was meer een soort gebrek aan aandacht voor hoe ik zelf leefde.
Dat kleine, witte vogeltje heeft me heel veel geluk gebracht. Het heeft ervoor gezorgd dat ik steeds ging letten op hoe ik leefde, wat ik dacht en wat de gevolgen waren van mijn daden. Dat is pas echt een mooi leven. Ik was echt niet slechter dan een ander en nu ben ik niet beter dan een ander. Ik ben alleen wakkerder, geïnteresseerder en blijer dan sommige anderen.'
Hij draait zijn hoofd naar de vensterbank en wijst: 'Kijk, daar zit hij. Het is niet mijn vogeltje, het is ook van jou. Het zou me zelfs niet verbazen als het vanaf dit moment ook steeds bij jou is, dat het steeds fluistert, op geëigende momenten: 'Alles is tot je behoud.' En dat je op een dag dit geschenk ook kunt aanvaarden zoals het aanvaard kan worden.'
Dan zwijgt hij. Voor de vorm kijk ik naar de vensterbank en daar zit helemaal niets. De volgende dag overlijdt hij en laat mij peinzend achter. Alles wat vliegt en alles wat wit of schoon is, alles wat me overkomt en alles wat me niet overkomt, alle nieuwsgierige blikken, alle glimlachjes, zelfs ziekenhuizen zullen hem levend houden. Hem en het kleine witte vogeltje met de magische boodschap. ✪

Zwaard en kruis

'De geest, de vader van alle wezens, die leven en licht is, bracht een mens voort aan hem gelijk, waarvoor hij, als voor zijn eigen kind, in liefde ontstak. Want de mens, als evenbeeld van zijn vader, was zeer mooi; God kreeg zo in waarheid zijn eigen gestalte lief en gaf hem al zijn werken over.'

Hermes Trismegistos, Pymander, vers 32

De geest, de vader, de schepper geeft zijn schepping, de mens, al zijn werken over. Zoals blijkt uit het volgende vers omvatte dit goddelijke geschenk in ieder geval het vermogen en de drang tot scheppen. Vers 33 luidt:
'Toen evenwel de mens de schepping had opgemerkt, die de Demi-ourgos in het vuur had geformeerd, wilde ook hij een werkstuk voortbrengen, en de vader stond hem dit toe. Toen hij daarop binnenging in het demi-ourgische scheppingsveld, waar hij de vrije hand zou hebben, nam hij de werken van zijn broeder waar, en de rectoren ontstaken in liefde voor hem, en ieder van hen liet hem delen in zijn eigen rang in de hiërarchie der sferen.'
De Demi-ourgos waarvan in dit vers sprake is, is al vóór de mens door de geest, de vader, geschapen en is in die zin de broer, 'broeder', van de mens. De Demi-ourgos is de schepper van de zintuiglijke wereld en hij heeft zeven rectoren aangesteld om deze wereld te besturen.
Na het binnengaan in het demi-ourgische scheppingsveld, onze wereld, is de door God geschapen Mens verstrikt geraakt in de door de Demi-ourgos geschapen wereld. Wat bedoeld was als een werkplaats voor de mens is onbedoeld geworden tot zijn woonplaats. Het resultaat van de verstrengeling van de oorspronkelijke mens met de wereld van ruimte en tijd vat Hermes in vers 38 samen in de vaak aangehaalde uitspraak:
'Van alle schepselen in de natuur is alleen de mens tweevoudig, namelijk sterfelijk naar het lichaam en onsterfelijk naar de wezenlijke mens'.

'Das Creuz zum besten wende' (Benut het kruis voor het beste). Gedenkmunt ter gelegenheid van de inauguratie van een rozenkruisersloge in de achttiende eeuw.

De hemelschijf van Nebra is een sterrenkaart van koper ingelegd met goud, afkomstig uit de Centraal-Europese bronstijd, 2300-1600 v. Chr. We zien een zon en een maan, en 32 sterren. Geleerden veronderstellen dat het zevengesternte in het midden de Pleiaden voorstellen, een belangrijke markering voor het zaaien en oogsten. De bogen (waarvan er een verloren is gegaan) geven de bandbreedte van de horizon weer, waartussen de zon over een jaar op- en onderging. De zwaarden en bijlen en ringen komen van dezelfde vindplaats. De schijf werpt een heel andere blik op het abstractieniveau en oog voor het detail waarmee de toenmalige volken de kosmos bestudeerden.

Het vermogen tot scheppen en de scheppingsdrang is ook het tweevoudige schepsel verre van vreemd, integendeel: de mens heeft zich door de eeuwen heen omringd met vele en velerlei scheppingen en er zijn op aarde nauwelijks nog plekken, die vrij zijn van sporen van wat wij noemen 'de menselijke cultuur'.
In de gnostieke wijsbegeerte wordt de tweevoudigheid van de mens geduid als enerzijds microkosmos - 'de wezenlijke mens' - en anderzijds persoonlijkheid - 'het lichaam'. De scheppingsdrang is kennelijk te herleiden tot de microkosmos waarmee wij als persoonlijkheid verbonden zijn. In de dierenwereld beperkt de scheppingsdrang zich tot de voortplanting en eenvoudige schuil- en broedplaatsen.
De Duitse filosoof Immanuel Kant (1724-1804) ordent de scheppingen van de mens, die het leven gerieflijker bedoelen te maken, onder het predicaat 'cultivering' en hij ziet cultivering als de eerste trede in de ontwikkelingsgang van de mensheid. Kant stelt: 'Het proces van de geschiedenis, van de verwerkelijking van de menselijke aanleg, gaat naar drieërlei trap.
Allereerst is daar de cultivering. Hier zegeviert de mens door zijn cultuur over de natuur in handwerk, kunst en we-

tenschap. Dan volgt de civilisering, die hierop neer komt, dat de individuele begeerte beperkt moet worden door de dwang, die de gemeenschap oplegt.
Als hoogste komt eindelijk de moralisering, dat is de ware vrijmaking van de mens, de volle ontplooiing van zijn aanleg door opvoeding, zede en religie.'
Bij de civilisering verstaat Kant onder 'de dwang, die de gemeenschap oplegt' de rechtsordening door de staat, met behulp waarvan de vrijheid van het individu zodanig wordt beperkt, dat de vrijheid van de overige individuen zo groot mogelijk is. Oftewel: door de mens onder de wet te stellen, komt de staat op voor de zwakkeren, die anders verpletterd zouden worden onder het primitieve 'recht van de sterkste'.
Op de tweede trede staat de mens zo bezien nog onder de wet en is het de wet, die zijn vrijheid inperkt.
Op de derde trede zal de mens tot volledige vrijheid komen, door zichzelf tot een wet te zijn. Of, zoals dat in de school van de moderne gnosis meestal wordt uitgedrukt: door vrijwillige gehoorzaamheid aan de raad Gods, aan de goddelijke scheppingswet, die voor ieder goed en rechtvaardig is.
Het hoogste gebod in die wet luidt: 'Heb God lief boven alles en uw naaste als uzelf'.
Het is duidelijk dat de trede van cultivering door de mens bereikt is. Op menig vlak zijn we daar zelfs in doorgeschoten en is er sprake van overproductie, of decadentie. Ook naar het bestijgen van de trede van civilisering wordt ernstig gestreefd – al dan niet met bevredigende resultaten. Een organisatie als die van de Verenigde Naties bewijst, dat tot op mondiaal niveau getracht wordt, de rechten van de mens te bewaken. Helaas moeten we daar direct aan toevoegen, dat de internationaal overeengekomen rechten van de mens nog veelvuldig geschonden worden en geregeld zelfs met voeten getreden.
De trede van moralisering tenslotte, is, voor zover ons bekend, nog niet door grotere mensengroepen ingenomen. Wat wij 'moraalridders' plegen te noemen zijn meestal mensen die de moraal ook middels voorschriften of wetten proberen te institutionaliseren, hetgeen dus slechts een vorm van civiliseren mag heten.
De gnosticus doorziet dat de trede van ware moralisering, dat wil zeggen moralisering van binnenuit, nauw samenhangt met een volledige ommekeer, met een volkomen transfiguratie, en met het enig mogelijk begin daarvan: het pad van transfiguratie. Wie daarop zijn voet zet, levert meteen het bewijs dat de innerlijke wet vernomen is en voortaan bij voortduring gelezen wordt. Het bewijs ook dat de mens zich vanaf nu volkomen dienstbaar maakt aan de microkosmos waarmee hij verbonden is, en die hem verbindt met de gehele mensheid, ja, zelfs de gehele scheppingsvolheid. Want juist

De trede van moralisering tenslotte, is nog niet door grotere mensengroepen ingenomen.

dankzij de microkosmos is hij in staat de goddelijke Raad te omvatten.
Welbeschouwd staat het overgrote deel van de mensheid dus nog op de eerste trede van ontwikkeling. Bovendien: er is weliswaar sprake van uitbundige cultivering, de wereld is inderdaad gevuld met 1001 voortbrengselen van het menselijke scheppingsvermogen, maar niet al deze scheppingen getuigen van de waardigheid van de mens.
Naast nuttige zaken zoals woningen, kachels en landbouwmachines is er bijvoorbeeld ook een groot arsenaal wapens vervaardigd - wapens die dagelijks worden ingezet in de strijd van de ene mens tegen de andere en van de ene bevolkingsgroep tegen de andere – en verder dan ooit lijken we verwijderd van dat toekomstbeeld, dat ooit de dichter Anastasias Grün (1806-1876) schetste in zijn lange gedicht Vijfmaal Pasen. Het is in 1836, dat hij een visioen, ver in de toekomst, schetst van:

[…]
'een volk, door het geluk gekust, aan deugden rijk,
en als de sterren beide, vrolijk en vol ernst,
schoon als de roos, sterk als de ceder, […]

waarvan de kinderen in het veld
iets vormloos opgroeven, een ijzeren ding
voor een sikkel te recht, en veel te zwaar
en voor een ploeg te smal en ook te gering.

Moeizaam huiswaarts sjouwen ze hun vreemde vondst
hun ouders zien het – maar ze kennen het niet
Ze roepen vrienden, buren naderbij
De buren zien het – ook zij herkennen niets

Er is een oude grijsaard, oud als een sage van weleer
Met een gelaat zo vaal als heel zijn witte baard,
hij schuifelt naderbij, kan haast niet lopen meer
ze tonen het hem – ook hij herkent het niet

Hoe goed dat zij van lang vergane voorouders

Niets wisten van hun domme dwaze aard
Al zouden ze staren tot hun ogen traanden
Want wat zij nimmer kenden – was een zwaard!

Een droom wellicht, een verre toekomst. Maar in feite dient al op de eerste trede van ontwikkeling sprake te zijn van zedelijk besef, van ware moraal, wil de scheppingsdrang niet voor een belangrijk deel worden ingezet ten gunste van de (brute) zelfhandhaving - zowel op individueel als op collectief niveau.
Overeenkomstig geldt dit voor de trede van de civilisering: ondanks uitgebreide wetgeving en alle pogingen tot het handhaven van die wetten, met inbegrip van de sancties die gelden bij overtreding, is overtreding van de wetten toch aan de orde van de dag, zowel in het klein als in het groot: van winkeldiefstal tot en met het schenden van afspraken met betrek-

Het kruis van steen, zo oud en eerbiedwaardig...

king tot de verspreiding van kernwapens. Ook een rechtsorde kan slechts functioneren zoals zij bedoeld is, als elk individu dat onder deze orde gesteld is, van binnenuit het nut en de noodzaak van de regelgeving onderkent en er zich uit dien hoofde naar voegt.
Kortom: in feite zou een moraal steeds als vanzelf, van binnenuit moeten voortkomen uit cultuur en beschaving, civilisering. De wereld om ons heen bewijst echter overvloedig, dat dit niet het geval is en het lijkt weinig realistisch om te verwachten dat het binnen afzienbare tijd beter zal worden – dat de mensheid eerdaags vanzelf gezegend zal worden met een hoger moreel besef.
En toch… de droom, het visioen blijft knagen, dringen, roepen. Want als hiermee alles gezegd zou zijn, zouden we dan anders kunnen concluderen, dan dat de ontwikkelingsgang van de mensheid al op de eerste trede stagneert?
Maar gelukkig wordt het levensbedrijf van de mens doorkruist door een roep van verre, een bericht vanuit het geboortedomein van de microkosmos. Want er gaat een roep uit als van een vader tot zijn verloren zoon. Er straalt een licht, er is een lichtradiatie die kan worden opgevangen en weerklank vindt in de lichtvonk – die het middelpunt vormt van de microkosmos en samenvalt met het menselijke hart. En dan gebeurt er iets, dan gaat iets gloeien, dan gaat er in het bewustzijn van die mens iets als een gevoel van onrust knagen – het gevoel dat in zijn zelfgeschapen wereld iets essentieels ontbreekt. Deze onrust en dit gemis zullen de mens aanzetten tot zoeken, waardoor een steeds grotere openheid en ontvankelijkheid ontstaan voor de lichtradiaties.
Zo blijkt, dat de mens die zich richt naar de suggesties van het Licht, als vanzelf, van binnenuit, tot zedelijk besef komt – en dat daarvoor geen uiterlijke regels of wetten nodig zijn.
Uit zulk een toekeren naar het Licht resulteert een nieuwe levenshouding, die niet anders kan dan getuigen van een hoge moraal. In de kracht en in de geest van het Licht bestijgt de mens op het genoemde pad van transfiguratie, de trede van de moralisering. En die nieuwe moraal, geen regel, maar klare werkelijkheid in denken, doen en daad, brengt het visioen van de dichter naderbij. In het gedicht in het toekomstvisioen van bijna tweehonderd jaar geleden, vindt aan het einde tenslotte ook een boer bij het ploegen een stenen kruis. En evenmin als het zwaard wist hij wat dit was, en wie het ook zag, buren, vrienden, of de oude grijsaard, zij herkenden het niet …

[…]
Maar, of ze het kenden of ook niet,
Daar staat het, eeuwig schoon, fier rechtop in hun borst
Want het zaad ervan schoot wortel eens en bloeide, ziet
en wat zij nimmer kenden was – een kruis!

Zij zien geen strijd, niets van dat bloedig teken
maar liefdeszege slechts in heel haar gloed en glans
Ze zien geen storm of bliksemschicht, verstreken,
Maar slechts de regenboog in zevenvoud'ge glans

Het kruis van steen, zo oud en eerbiedwaardig
Dat raadsel – zie, staat achter in hun hof
Rozen bloeien en veel bloemen alleraardigst
Winden slingerend hun ranken om en om

Daar staat het kruis nu midden in die pracht en volheid
Op heuvel Golgotha, veelzeggend en vol glorie
Verhuld, verdoken diep in rozenrijkdom
Ziet men door rozen heel het kruis niet meer! ✪

MONUMENT VAN DE FINSE IDENTITEIT

Het heldendicht ‘Kalevala’

De Finse Ilias, zo wordt de Kalevala soms wel genoemd. Het epos heeft een vaste plaats in de wereldliteratuur. Ruim honderd jaar geleden, op 6 december 1917, werd Finland een onafhankelijke staat. Daarbij speelde het epos 'Kalevala' een beslissende rol.
In dit artikel richten we vanuit twee verschillende invalshoeken het zoeklicht op dit heldendicht. We geven eerst een beeld van leven en werk van de samensteller van de Kalevala, de arts en botanicus Elias Lönnrot; vervolgens komt de baanbrekende, spirituele interpretatie van de Finse filosoof en schrijver Pekka Ervast aan de orde.

Dick van Niekerk

ELIAS LöNROTT (1802-1884)

Een piepkleine hut zonder directe buren in het zuidwesten van Finland; daarachter een groot meer. De horizon is ver weg. Niemand zou het op het eerste gezicht zeggen maar hier ligt het geestelijk fundament van de Finse staat, die honderd jaar geleden in het op zeventig kilometer gelegen Helsinki werd uitgeroepen. In die hut namelijk groeide de latere samensteller van de Kalevala op: Elias Lönnrot, zoon van een straatarme kleermaker, jaren lang woonde hij daar samen met zes zusjes in één ruimte. Toen vader Lönnrot op een aprildag van het jaar 1802 zijn vierde kind met de buurvrouw mee stuurde om het te laten dopen, raakte die op de lange route in een hevige sneeuwjacht en had ze – toen ze haar bestemming bereikte – de meegekregen naam vergeten. Daarom keek de dominee maar eens op de heiligenkalender en doopte hij het jongetje met de naam Elias, de heilige van de dag.
In dit teken van opperste eenvoud en armoede stond de jeugd van Elias Lönnrot. In die armzalige hut werd het meel met korstmossen en dennenappelresten vermengd en als dit brood op was, dan had men er honger, intense honger. Toen er volop oorlog uitbrak, moesten de kinderen gaan bedelen. De zesjarige Elias deed dat zo dat hij zwijgend aan de deuren stond en wachtte…Toch verbitterde hem dit alles geenszins; als hij liep of zwom vergat hij de honger; en als het even niet ging dan las hij in de drie boeken die in huis waren: de Bijbel, het gezangenboek en de catechismus, en daarna ging het weer…
Een tijdje mocht de tienjarige naar school om daar het mysterieuze Zweeds te leren maar al snel moest hij terug naar huis om zijn vader bij zijn werk te helpen. Toch wist hij het weer voor elkaar te krijgen dat hij op een school kwam, dit keer in de hoofdstad Helsinki. Omdat hij geen boeken had, zat hij, terwijl een kameraad aan het middageten zat, met diens boeken op de trap en had hij daarbij geen enkele last van de vrieskou. Drie jaar lang wist hij op die manier door te komen, terwijl hij het personeel van de universiteit voor een paar centen met allerlei klusjes van dienst was. Toen werd hij voor de tweede keer naar huis geroepen om daar bij te springen.
Tenslotte trok een hulppredikant van de lutheraanse gemeente zich het lot van de jonge Elias aan. Op diens advies ging de zeventienjarige naar oud gebruik – zoals ooit Luther – van huis tot huis. Zijn intense verlegenheid schudde hij van zich af en hij

Bijschrift bij blz. 40-4:
Tamara Grigorievna Yufa (1937) is kunstenares des vaderlands van de Finse deelrepubliek Karelië. In haar weergave van het nationale epos 'Kalevala' verkrijgen de ontroostbare karakters van Aino en de bruid van Pohjola, de slechte koningin Louhi, Aino's moeder en de moeder van Lemminkäinen een verraderlijk droomachtige verschijning. Hun onzelfzuchtig gevecht voor leven en liefde geeft Yufa weer in een mengeling van prachtige, grillige patronen en ornamenten, waarin mens en natuur in elkaar opgaan en de rauwheid van het verhaal verzacht wordt door haar fijnzinnige penseel.

zong psalmen aan de deur en zamelde koren in, waaruit thuis brood kon worden gebakken. Op die manier verzekerd van voedsel voor de familie, meldde hij zich aan bij een gymnasium. Toen de broodvoorraad begon te slinken, kreeg Elias een baantje in een apotheek. Overdag had hij geen moment vrij maar 's nachts leerde hij zó voortvarend en intensief dat hij op twintigjarige leeftijd naar de universiteit kon. Het studentendispuut waarvan hij lid wilde worden, weigerde hem aanvankelijk omdat hij tijdens zijn schooltijd werk had gedaan waarop anderen neerkeken .

Een tweede Orpheus

Zes jaar later, in de zomer van 1828, staat dokter Lönrott die de studie medicijnen zojuist heeft afgerond, klaar voor zijn eerste verzameltocht: op ingeteerde blote voeten, zijn spaarcentjes in de tas, gekleed als boer, een solide stok in de hand, een pijp met tabak in de mondhoek, met een stevige rugzak, een jachtgeweer over de schouder, in het knoopsgat een sjerp waaraan een fluit hangt. Hij geeft zich uit voor een boerenzoon die familie in Karelië wil bezoeken. Maar het overkomt hem regelmatig dat hij voor een struikrover wordt aangezien. Meestal echter wordt hij gastvrij ontvangen. Als hij in een dorp aankomt en een stel mensen om zich heen verzamelt, speelt hij op zijn fluit en weet hij gaandeweg nog meer mensen naar zich toe te lokken..
Dan voelt hij zich – zoals hij in zijn dagboek schrijft – 'als een tweede Orpheus of, om het patriottisch uit te drukken als een nieuwe Väinämöinen'. Als hij klaar is met spelen vraagt hij zijn toehoorders naar de lieddeskundigen en zangers onder de boeren (de Laulajat) en gaat hij ze opzoeken. Daar haalt hij een schrift van de pas verschenen volksliederenverzameling uit de tas en leest eruit voor. De boeren kennen al lang wat hij voorleest, ze raken enthousiast en zingen al gauw zelf mee. Dat lukt niet altijd – want niet iedereen is in staat om weerstand te bieden aan de brandewijn.
Maar geleidelijk ontstaat er een rijke verzameling...
Er volgen nog tien reizen… In de dorpen waar hij aankwam, speelde hij als een ware pionier op zijn fluit en zo wist hij de mensen naar zich toe te lokken om hem de plaatselijke verhalen te komen vertellen. Hij voelde zich dan naar eigen zeggen 'een tweede Orpheus'. In zestien jaar zou hij te voet of skiënd twintigduizend kilometer afleggen om de liederen uit de volksoverlevering in het Karelische gebied vast te leggen. De bronnen voor de Kalevala, ook wel de Finse Ilias genoemd, kregen langzamerhand vaste vorm.

Op zoek naar mondeling overgeleverde literatuur

Lönnrot richtte zich op Karelië omdat daar – in vergelijking met de overige streken van Finland - de mondelinge overlevering van de liederen bij de ongeletterde bevol-

DE NAAM KALEVALA

Het woord 'Kálevala' – de klemtoon valt op de eerste lettergreep – betekent eigenlijk 'het Land van 'Kaleva', een heldhaftige volksstam, die alleen in de mythen voorkomt en geen historisch bestaan heeft geleid. De naam mag dus vertaald worden door 'het Land der Helden'. De Finse Kalevala inspireerde de Amerikaanse dichter Longfellow tot zijn befaamde Indianenepos Hiawatha, waarvan de inhoud vrijwel parallel loopt met het Kalevala-verhaal. Hiawatha werd in het Nederlands 'op onnavolgbare wijze' (aldus Jan H. Eekhout) vertolkt door Guido Gezelle. Het epos stond ook voor een deel model voor Tolkiens 'In de ban van de ring'.

Als een tweede Orpheus lokte hij de mensen met zijn fluit, om hem de plaatselijke verhalen te komen vertellen.

king nog vrijwel geheel intact was. En hij voelde haarscherp aan dat hij de liederen nu – als een soort vijf-voor-twaalf–moment - moest vastleggen en dat deed hij mede op aanraden van de belangrijkste Laulaja (zanger) die voor hem zong tijdens een van zijn tochten: de tachtigjarige Arhippa Perttunen van Latvarjärvi in Russisch-Karelië. Deze Arhippa had al zijn kennis aan zijn vader te danken, de grote Jivana, die een veel grotere zanger dan hij was geweest. Hij vertelde Lönnroth, hoe hij als kind mee mocht met zijn vader bij de avondlijke visvangst en hoe daar Jivana hand in hand met zijn kameraad bij het houtvuur nachten lang doorzong zonder ook maar één rune te herhalen:

'Ik was toen nog een jongetje en luisterde, zo leerde ik de belangrijkste liederen. Maar vele daarvan ben ik al vergeten. Geen van mijn zonen zal na mijn dood in die mate een zanger zijn, zoals ik na mijn vader. Men is niet meer zo geïnteresseerd in zingen en gezangen als in mijn jeugd, toen dat het belangrijkste was zowel bij het werk als tijdens de vrije tijd in het dorp. Wel hoort men nog wel eens iemand zingen bij samenkomsten, maar enkel als hij iets te drinken heeft gekregen en dan nog zelden is het een lied dat van enige waarde is. In plaats daarvan zingen de jongelui alleen hun eigen onfatsoenlijke melodieën waarmee ik mijn lippen niet durf te bevuilen. Ach, als iemand in die tijd, zoals jullie nu, liederen gezocht hadden, hij zou aan twee weken niet genoeg hebben gehad om alleen al die gezangen op te schrijven die mijn vader kende.'

Lönnrots verzamelactiviteiten pasten geheel in het tijdsbeeld. Hij bevond zich in uitstekend gezelschap. Overal in Europa zochten toentertijd geleerden – daarbij geïnspireerd door Herder en de gebroeders Grimm – naar mondeling overgeleverde literatuur uit een grauw verleden en overal zat daarachter de gedachte om op deze manier het toenmalige volk recht te doen en het – waar schriftelijke bronnen nu eenmaal ontbraken – een op mondelinge overlevering gebaseerde geschiedenis te geven. Dat was het logische gevolg van de claim van het volk om vreemde heersers te verdrijven en om zelf politieke invloed uit te oefenen, ja om uiteindelijk autonomie te verwezenlijken. Het waren gedachten die in de Europese revolutie van 1848 boven kwamen drijven en die ook – al was het vaak tijdelijk – werden gerealiseerd.

DE KALEVALA ONTSLUIERD

In de interpretatiegeschiedenis van de Kalevala neemt de uitleg van de Finse wijsheidsleraar Pekka Ervast een unieke plaats in. Aanvankelijk interpreteert men de Kalevala vooral historisch. Men zag er een afspiegeling in van een vermeende Gouden Tijd die goed dienst kon doen in het proces van constructie van de Finse identiteit. Later krijgt de mythologische uitleg de overhand. Tegenwoordig is men er algemeen van overtuigd dat de Kalevala een cultureel product is van de negentiende eeuw.

Ervast neemt drastisch afstand van al die opvattingen en publiceert in 1916 – een jaar voor de onafhankelijkheidsverklaring - een opzienbarende, grensverleggende uitleg: de Kalevala legt een verbinding met een beginnend innerlijk typisch Fins christendom en symboliseert een inwijdingsweg.
Ondanks zijn intense betrokkenheid bij het nationale epos is Ervast wars van ieder nationalisme. In zijn ogen bestaat er voor de oprecht strevende mens maar één identiteit, namelijk die van de Christus. ‘In Christus zijn alle mensenzielen verenigd. Ze vormen een groot mysterievol lichaam waarin de Logos van de mensheid, Christus, zich gekleed heeft. Dat is het Corpus Christi!’

Pekka Ervast concentreert zich in zijn interpretatie van de Kalevala op de rol van de Sampo en op de drie helden Wäinämöinen, de oude zanger, Ilmarinen, de smid, en Lemminkäinen, de onbezorgde snuiter, de toekomstkracht. Zij uiten zich in een merkwaardige, letterlijk bovenmenselijke taal met een bovenmenselijke betekenis en figureren soms bijna als monsters in een raadselachtig verhaal. In het gedicht wordt die Sampo omschreven – we zagen het al eerder - als een soort molen, die meel, zout en geld maalt en dus voorspoed brengt. Dat is ook de reden dat iedereen de Sampo graag in zijn bezit wil hebben.

Ilmarinen smeedt de Sampo voor een vreemd gebied waar zogenaamde oudere broeders van de mensheid of primitievere mensen als de Finnen wonen. Hij doet dat op aandringen van Wäinämöinen. Ver van dit gebied wordt de handeling van het verhaal voortgezet, doen zich allerlei gebeurtenissen voor en verstrijkt de tijd. Maar op een bepaald moment zien Wäinämöinen en Ilmarinen zich genoopt om de Sampo weer uit ‘den vreemde’ terug te halen. Echter, op de terugweg vol gevaren en bedreigingen gaat de Sampo ongelukkigerwijs aan diggelen:

PEKKA ERVAST (1875-1934)
'De mens heeft iets in zich wat hem van binnenuit kan inspireren. Hij heeft een innerlijk onzichtbaar, immaterieel leven. Hijzelf is een spiritueel wezen, een ziel, die hem tot burger van een andere, geestelijke onzichtbare wereld maakt; net zoals hij door zijn lichaam in de zichtbare wereld leeft. Zijn gedachten en gevoelens zijn niet enkel op zijn lichamelijke functies terug te voeren. Maar ook kunnen ze erop gericht zijn dat hij als Ziel - als een denkend, voelend en willend Ego - inspiratie uit de goddelijke wereld opneemt.'
Ziehier in een notendop de diep spirituele visie op de tweevoudigheid van de mens van de Finse filosoof, dichter en auteur Pekka Ervast. Als erudiet mens levert hij een grote bijdrage aan de ontwikkeling van het spiritueel klimaat in zijn land tijdens de eerste decennia van de twintigste eeuw. Door vertalingen in het Duits en het Engels wordt pas in de laatste decennia ook buiten Scandinavië duidelijk hoe indringend en verlichtend de boodschap van Ervast is geweest. Zijn wijsheidsinzichten zijn vervat in meer dan 1300 openbare lezingen, in ruim honderd boeken en in vertalingen naar het Fins van boeken als de Tao – Te – King en de Dhammapada, de aforistische wijsheden van de Boeddha.
Niettemin is Ervast nog steeds tamelijk onbekend buiten Finland. Zijn biograaf Jenkins legt uit waarom: 'Ongelukkig genoeg voor de mensen van zijn dagen leefde en werkte Ervast in een heel beperkt taalgebied en in een klein, indertijd geïsoleerd land. Want hij was goed thuis in alle grote godsdiensten en in tal van zeer uiteenlopende culturen. Als een 'homo universalis' leefde hij in waarheid en liefde, en in een permanente gerichtheid op het goddelijke. '

'Wäinämöinen, oud en wakker,
ziet het stoten van de branding,
ziet het drijven naar de oever,
ziet hoe naar het land de stromen
deze Sampostukken voeren,
splinters van het bonte deksel.
Voelt daarover grote vreugde,
spreekt de woorden die zo klinken:
'Daaruit komt der zaden kiemkracht,
aanvang van gestage welvaart,
daaruit 't ploegen, daaruit 't zaaien,
daaruit het veelvormig groeien,
daaruit komt de glans van 't maanlicht,
komt het vreugdelicht der zonne
over Suomi's wijde velden,
over 't dierbaar land van Suomi."

De Sampo aan diggelen
De Sampo symboliseert volgens Pekka Ervast het spirituele lichaam dat voltooid is. Dat het uiteindelijk aan diggelen gaat, betekent dat de Sampo, de oorsprong van de Wijsheid en de heraut van het Geluk, niet is voorbehouden aan een enkel menselijk individu. De Sampo moet in stukjes uiteenvallen zodat iedereen er een deeltje van kan krijgen.
Maar hoe zit het dan met Sampo's onvergankelijkheid? Schuilt hierachter geen groot mysterie? Achter het verlies van de Sampo is zijn toekomstige wederopstanding ver-

borgen, aldus Ervast. Dat is de wet van het leven. Alles wat geestelijk verloren wordt, daar zal de geest terugkeren. Daarna zal alles opnieuw herwonnen worden. Hij die zijn leven verliest, zal eeuwig leven verwerven.
Ronduit aangrijpend is het slot van de Kalevala: de episode van Marjatta, de reine jonkvrouw, en haar kind, dat Wäinämöinen doet vertrekken. Hier krijgt het hele epos een inkleuring die het geheel volgens Ervast pas begrijpelijk maakt: het christendom krijgt voet aan de grond in Finland, maar heel onpersoonlijk, en los van dogma's, tijd en ruimte. Marjatta moet met het kind zien te ontkomen aan de brute Ruotus, die een vergelijkbare rol heeft als Herodes. Nergens worden we aan de historische Jezus herinnerd. Wäinämöinen neemt ontroerd afscheid van zijn volk op het moment dat het christendom binnentreedt en de zoon gedoopt wordt.
'De laatste onzekerheid verdween uit Wäinämöinen's geest. Een traan liep er langs zijn puisterige wang en een last viel van zijn schouders. 'Ja, mijn zoon, u bent de overwinnaar,' fluisterde zijn hart vol vreugde, 'en ik ben nu vrij om zonder zorgen te vertrekken, vrij ook om vreugdevol terug te komen. Dank en glorie aan de schepper'.
Toen doopte de oude man hem, en riep dit edele kind uit tot koning en heer van heel Karelië en tot de behoeder van het al.' ✪

Bibliografische documentatie is beschikbaar via de redactie. Er zijn geen werken van Pekka Ervast in het Nederlands vertaald. Dit artikel verscheen ook in twee gedeelten op Logon. Logon.media.com

Drie naturen, drie menstypes

Iedere universele stroming probeert het menselijke bestaan begrijpelijk te maken door de mensheid onder te verdelen in meerdere menstypen of in bewustzijnsniveaus. In de hermetische gnosis van de eerste eeuwen sprak men van hyle, psyche en pneuma, een onderverdeling die verrassend modern te noemen is.

In *De verhandeling der drie naturen*, in 1945 gevonden bij Nag Hammadi, wordt gesproken van het hylische, het psychische en het pneumatische principe. In dit geschrift worden deze begrippen verbonden aan de verschillende bewustzijnsstadia van de mens. Het eerste, het hylische mensentype is de aardse mens die een rots(!)vast geloof heeft in deze wereld. Hylikos is Grieks voor hout of materiaal.
In het tweede, het psychische mensentype, is in de ziel het verlangen naar het licht van de geest ontwaakt, hetgeen zorgt voor een geheel nieuwe richting, een nieuw leven. Maar: er is nog geen directe en blijvende verbinding met dat licht.
In het pneumatische mensentype kan de geest zich uitdrukken.
Catharose de Petri schrijft over de pneumaticus in het *Het zegel der vernieuwing*:
'Het pneumatische mensentype staat zó open voor de Gnosis, zijn wezenheid heeft zulk een schreeuwende behoefte aan de aanraking en vervulling door het Licht, dat wanneer het Licht verschijnen gaat zij direct op hem toesnellen, en zij onmiddellijk pogen een school te bouwen om het licht te kunnen dienen, om het een woning te bieden.'
Hieruit wordt wel duidelijk dat mensen verschillen in staat van bewustzijn.
Er bestaat bij een dergelijke beschrijving altijd het gevaar dat we onze medemensen op basis hiervan gaan indelen.
We kunnen onszelf daarbij afvragen: In hoeverre zijn wij capabel om hierover te oordelen? In hoeverre spelen sympathie en antipathie hierbij een rol?

Meer inspirerend kan zijn te bekijken in hoeverre deze drie principes in onszelf aanwezig zijn en welke rol ze in ons kunnen spelen.

Het hylische principe in ons is het aardse, ons lichaam waarmee wij direct met de materie verbonden zijn. We kennen allemaal wel de ervaring dat we door de beslommeringen van deze wereld zozeer in beslag kunnen worden genomen dat we het hogere doel van ons leven vergeten. Invloeden van buiten kunnen dan het roer in ons overnemen waardoor we afgesneden worden van onze eigen waarden en de geestkern in het hart.
Dat kunnen we als negatief ervaren, maar tegelijkertijd doen we hierdoor heel veel levenservaring op. Van belang is dat we hierin niet blijven hangen maar ons

hyle

steeds weer oprichten in het besef dat er meer is dan de materie.

Het psychische principe staat voor het nieuwe zieleleven in ons. De geestkern in het hart komt tot leven en daardoor komen er vragen in ons op naar het doel van ons aardse bestaan: is dit alles? Daardoor ontdekken we dat we het aardse los mogen laten om het nieuwe, de geestkern in ons hart, de ruimte te geven. De psyche leert ons te onderscheiden wat van deze wereld en wat van de nieuwe ziel is.
Het gegeven van de twee bestaanssferen komt in ons tot bewustzijn en we gaan er naar streven en leven.

Voedingsbodem voor het pneuma

Door onszelf te reinigen van de invloeden van deze wereld groeit de nieuwe ziel en wordt steeds hoger in vibratie. En daardoor wordt ons gehele wezen een voedingsbodem voor de instraling van de geest, het pneuma.
Van belang hierbij is dat we inzien dat onderscheidingsvermogen en loslaten iets anders is dan afwijzen, negeren. Negeren is net doen alsof iets er niet is en dat is niet realistisch. Want alles wat bestaat heeft zijn plaats en werkzaamheid in het geheel, of we het nu onder ogen willen zien of niet. Het vrijkomen van de aardse invloeden gaat veel meer over het maken van keuzes waar we ons wel of niet mee verbinden.

Op deze wijze groeit de mens toe naar een pneumatisch bewustzijn, een directe en autonome verbinding met de geest. Het woord pneuma betekent oorspronkelijk 'adem' of 'wind' en werd later in het Latijn spiritus sanctus, de heilige geest. De geest doorstraalt de gehele schepping, en door het pneuma wordt de mens bewust verbonden met de eenheid van het Al. Door het procesmatig loslaten in de psychische fase verminderen in de mens de dialectische krachten, waardoor hij tot die tijd innerlijk steeds onderuit werd gehaald.
Daarom kan de pneumaticus meer en meer openstaan voor alles en allen.
Dat betekent in de praktijk van het leven dat de mens zichzelf ontwapent, zijn pantser aflegt, en bereid is geraakt te worden, ook door pijn en verdriet: het kan en mag er allemaal zijn.

En uit de verbinding met de geest wordt een nieuw lichaam, een nieuw voertuig, een nieuw instrument opgebouwd. Dan is de mens op een hogere spiraal weer terug bij het hylische principe, de materie. Maar nu niet meer de vaste op-zichzelf-staande materie zoals wij die kennen, maar in een nieuw etherisch-stoffelijk voertuig dat verbonden is met en in dienst staat van ziel en geest. In een ware, levende, stromende eenheid.

Haakse wegen?

Zo kunnen we de verschillende bewustzijnsstadia zien als een ontwikkelingsgang waar wij op het pad van grote innerlijke verandering doorheen trekken. Eerst gaan we als hylisch mens volledig op in het aardse, vervolgens nemen we als psychisch mens juist afstand van het aardse, om middels het pneumatische principe van de geest de gehele schepping in liefde te omarmen en daarin niets af te wijzen.
Soms lijkt het wel alsof de ene bewustzijnstoestand volledig haaks staat op de andere. En ook al is dat wel eens zo, ze vullen elkaar ook aan en het zijn stappen die niet overgeslagen kunnen worden. Zij zijn te zien als bewustzijnsfasen die naast elkaar kunnen bestaan in de spiralengang die echt leven toch kenmerkt.
Het inzicht van een leerling kan daardoor

Soms lijkt het wel of de ene bewustzijnstoestand volledig haaks staat op de andere

psyche

regelmatig 180 graden draaien.
We kunnen dat vergelijken met een reis door verschillende landschappen.
Trekken we door een woestijn dan zullen we zuinig moeten zijn met water.
Reizen we door waterrijk gebied dan zullen we juist op moeten passen dat we niet verdrinken.

Rijles
En zo is het ook op de glorierijke weg ten leven: steeds zal ons inzicht veranderen, vinden wij de moed om oude inzichten los te laten en openen wij hart en hoofd voor het volstrekt nieuwe. Want om bewustzijn te krijgen van het hylische, het psychische en het pneumatische zullen we deze stadia in hun onderscheidene werkingen moeten leren kennen. Daardoor groeien we van de aardse afgescheidenheid, via het onderscheidingsvermogen van al wat is, naar een nieuwe eenheid met de geest. Dan laten we de scheiding achter ons en gaan lichaam, ziel en geest op in een gezamenlijke werkzaamheid.
Vergelijk het met een proces als leren autorijden.
Achtereenvolgens leer je sturen, schakelen, een bocht nemen, inparkeren, verkeersborden en regels toepassen enzovoort.
Ondertussen neemt de rijinstructeur, vaak zonder dat wij daar erg in hebben, de handelingen die we nog niet onder de knie hebben, voor zijn rekening. Pas als we de onderscheidene handelingen enigszins beheersen kunnen we er twee of meer gaan combineren. En helemaal aan het eind vallen alle vaardigheden samen tot een geautomatiseerde eenheid en kunnen we autorijden.

Over de tegenstellingen in het leerlingschap die tot eenheid dienen te komen zegt Jan van Rijckenborgh in de Alchemische Bruiloft, deel 2:
'Het drievoudig goddelijk geheim dat in de Logos in ongescheidenheid bestaat, moet in de kandidaat alchemisch gescheiden worden, zo dat ieder aanzicht positief en werkzaam wordt, waarop de drie aldus geboren aanzichten vervolgens als drie-eenheid in elkaar dienen op te gaan en samen te werken. Dat is het hoogste doel van alle magie: de ideële samenwerking tussen geest, ziel en lichaam.'

Op deze gevarieerde reis is de werkzaamheid van de geest altijd de bepalende factor. De geest Gods draagt deze wereld en zoekt voortdurend verbinding met de geestkern in het hart van ieder mens. In die zin wordt deze hele wereld en alles wat daarop leeft gedragen door en gedrenkt in liefde. Hoewel de puur materiële mens in bewustzijn afgescheiden leeft van de geest, is het de geest die het mogelijk maakt dat hij ervaring opdoet in deze wereld. En de mens in wie de nieuwe ziel bezig is te ontwaken, ontvangt nieuwe inzichten. Niet door zijn eigen voelen of denken maar door het mysterie van de geest waarvan hij de poort in het hart draagt. Het is aan de mens om daar open voor te staan, naar te luisteren, om de nieuwe inzichten te volgen en zich te laten leiden door die ontluikende geestkracht. Want wie zich daaraan toevertrouwt, geeft zich over aan steeds veranderende inzichten. En hij zal zien dat niets, helemaal niets vastligt en al helemaal niet in het leerlingschap. Niets ligt vast en tegelijkertijd ligt alles, de gehele goddelijke schepping, voor hem open!

Brahma, Vishnoe en Shiva
En nu is het de grote vraag:
Heeft hij, of zij, de moed om in deze, steeds veranderende dynamiek te gaan leven? Beschouw deze dynamiek eens aan

Deze hele wereld en alles wat daarop leeft wordt gedragen door en gedrenkt in liefde

pneuma

de hand van de drie-eenheid in de Indiase mythologie: Brahma, Vishnoe en Shiva die tezamen een voortdurende groei in de gehele schepping, en in analogie ook in ons, tot stand kunnen brengen.
Brahma staat voor de generator, de schepper;
Vishnoe staat voor de onderhouder;
Shiva staat voor de vernietiging, maar ook de loutering.

Projecteren we dit op de innerlijke weg dan zien we dat er:
- ten eerste een nieuw inzicht in ons vrijkomt; hier is Brahma de schepper werkzaam;
- vervolgens gaan we naar dit nieuwe inzicht leven, het krijgt een verrijkende plaats in ons bewustzijn; hier is Vishnoe, de onderhouder werkzaam.
- en als het nieuwe inzicht tot volle wasdom is gekomen dient het plaats te maken voor een volgend nieuw inzicht; hier is Shiva de vernietiger werkzaam.

En dan begint de cyclus van schepper – onderhouder – vernietiger opnieuw, op een hogere spiraal van bewustzijn. Deze vernieuwing van opeenvolgende inzichten vindt iedere keer weer in de gehele schepping opnieuw plaats, en wij zeggen dan: van kracht tot kracht en van heerlijkheid tot heerlijkheid.

Waar staan wij in deze stroom van voortdurende verandering?
Durven we los te laten, ook die inzichten die ons aanvankelijk diep in het hart hebben geraakt maar nu plaats moeten maken voor iets nieuws?
Durven we Shiva, de vernietiger toe te laten, of blijven we liever hangen in Vishnoe, de onderhouder en kristalleren we? Hebben we de moed om die op te laten gaan in nieuwe eenheid? Er wordt vaak geroepen: alles is één.

PNEUMA, PSYCHE EN HYLE

Valentinus (ca. 80-160) is de eerste goed gedocumenteerde grondlegger van de Gnosis in de oudheid – maar dat wil niet zeggen dat hij de eerste gnosticus was. Eerder waren Marcion, Simon en Basilides (min of meer gelijktijdig) geestverwante verspreiders van de godsdienst van de Geest.
Maar het waren vooral Valentinus' discipelen die zijn leringen in het Romeinse rijk, en daarbuiten, verspreidden. De oude gnosis manifesteerde zich vanuit de directe openbaring van Jezus' leer in de eerste eeuw en verdween na een langzame neergang en talrijke verdraaiingen in de zevende eeuw.
Valentinus en de zijnen zagen de mensheid in drie groepen: de hylici, de psychici en de pneumatici. De hylici (hyle is Grieks voor stof, materie) zouden tegenwoordig materialisten of wereldmensen worden genoemd. Psychici mensen die in staat waren tot geloof en moreel inzicht (psyche hier vertaald en begrepen als ziel). De directe kennis van God ontbeerden zij. Pneumatici (van pneuma, Grieks voor adem of wind) ademden in de geest van de Gnosis en droegen directe kennis van God.
Het heeft weinig zin deze indeling op de huidige mensheid los te laten, maar het is wellicht wel zinvol ze te betrekken op het eigen menszijn. Want ieder van ons heeft deze drie potentieel in zich.

Tijdens het leven van Jezus en gedurende de eerste vijftig jaar na zijn dood vormden pneumatici en psychici praktisch gezien één eenheid: precies zoals een gnostieke school functioneert. Valentinus, een pneumaticus en daarenboven een literair genie, droeg deze zelfde eenheid uit in zijn school van Gnosis, liefde en schoonheid en hij zou de gehele christelijke kerk in die zin hebben vormgegeven, als hij gekozen zou zijn als hoofd ervan. Maar het mocht niet zo zijn.
Tegen het einde van de tweede eeuw zien we in de zogenaamde oude kerk een duidelijke hylische invloed opgang maken. Organisatie wordt dan belangrijker en teveel directe inspiratie vanuit de geest is lastig en verwarrend. Men wil een stevige doctrine – en dit zal het conflictmodel zijn dat een belangrijk deel van het eerste millennium gaat overheersen. Concilie volgt op concilie, elke keer worden ideeën verworpen en groepen in de ban gedaan. Politiek overheerst; de gnostici worden meer en meer uitgesloten en krijgen steeds meer het stigma van ketters.
Deze echte christenen zetten de lijn van het innerlijke christendom echter voort in kleinere scholen, waarin beleden wordt dat God-en-mens, in Christus, één van (heilige) geest zijn.
Vanaf het midden van de derde eeuw wordt de Gnosis door de steeds sterker wordende hylische kerk afgewezen, totdat de kerk in de vierde eeuw besluit 'de ongeliefde zuster Gnosis' de deur te wijzen en is een directe inspiratie vanuit de geest 'niet meer nodig'. Men heeft immers 'de leer'.
Maar zij die uit het pneuma leven, zullen van binnenuit het Bergrede-leven leven, zij kunnen en willen niet anders. De psychici, de waarlijke zielenmensen die vol hunkering uitzien naar de geest, zullen dezelfde levenshouding in hun leven trachten door te voeren – totdat de drie-enige Gnosis van vader, zoon en heilige geest hun innerlijk geheel vervult. Elk van hen zal altijd alert blijven om de hylische mens, die tot aan hun einde in deze wereld ook in hen werkt, dienend en aan het geestelijke proces ondergeschikt te laten zijn. Dat is het waarmerk van de gnostieke mens.

Maar wat is die eenheid waard als we geen inzicht hebben in de onderscheidene werkingen daarvan?

Liefde voor de wereld

Het zal niet echt verrassend zijn dat bij dit proces angst voor het onbekende een rem kan zijn. Een grote drijfveer van de mens is angst, behoudzucht; terwijl de geest liefde, alomvattend leven en een voortdurende stroom van vernieuwing is. En bij iedere stap op het pad is aan ons de keuze of we ons aan deze liefdevolle stroom durven overgeven.

De mens die deze weg gaat tot aan de bewuste binding met de geest, zal nooit denken dat hij wel klaar is met het leven in deze wereld.

Dat zou een onzinnige gedachte zijn, volkomen tegengesteld aan zijn levensdoel. Juist door er los van te zijn, staat hij er met beide benen midden in. Niet meer om zichzelf daarin te verliezen maar om de allesomvattende liefde van de geest in de wereld door te werken, in een pure daad van hoofd, hart en handen. Net zo lang als hij een aards lichaam heeft.

Liefde is alles ontvangen, alles prijsgeven en daardoor alles vernieuwen;

in een ononderbroken stroom; in de eenheid met de geest. Nu kunnen we onszelf afvragen:

Mogelijk sta ik ergens aan het begin van deze weg, hoe lang kan het nog duren voor er een bewuste binding met de geest is?

Dat is iets wat in het geheel niet lang hoeft te duren, dat kan zelfs nu het geval zijn omdat we deel uitmaken van het Levende Lichaam van de school:

het tehuis Sancti Spiritus. Catharose de Petri schrijft, zoals eerder geciteerd, dat de pneumatici 'onmiddellijk pogen een school, een woning te bouwen om het licht te kunnen dienen.'

De afgelopen honderd jaar is er een lichtkrachtveld tot stand gekomen waarvan de hoogste vibratie reikt tot in de geest. Daardoor kan de geest zich daarin uitstorten en werkzaam zijn voor alle deelhebbers: dus ook voor ons. Daarom is iedere bijeenkomst een lichtzuil, die reikt tot in het allerhoogste, de geest en die met de voet geplant staat in ons hart.

Op dat verheugend feit wijst Jan van Rijckenborgh in De Egyptische Oergnosis deel 2, de hoofdstukken 25 en 26:

'De geest existeert in het Levende Lichaam van de school. En door uw leerlingschap bent u levende cellen in dat Levende Lichaam. In die toestand wordt een projectie van de geest tot u overgedragen. De geestradiaties nemen in het Levende Lichaam als met het uur in kracht toe en raken u aan, zonder u te forceren; ze overweldigen u niet, nee ze openbaren zich slechts aan u.

En als u nu de ogen van het hart bezit, wanneer het middelpunt van de microkosmos, de roos, zich ontsloten heeft, zult u dat beeld van de geest direct kunnen waarnemen. En wanneer u dat beeld gadeslaat komt u er nimmer meer vrij van. Dan bent u magnetisch aan de geest verbonden, met onvoorstelbare gevolgen. De nieuwe mogelijkheden die zo voor ons opengaan, leiden ons door alle fasen van het gnostieke pad naar de eenheid met de geest.' ✪

De Bekeerlinge - Stefan Hertmans

In Rouen wordt in 1070 Vigdis geboren, dochter van een welgestelde christelijke familie. Als ze vijftien is, ontmoet ze de joodse David, zoon van een opperrabbijn, op wie ze stapelverliefd wordt. Na korte tijd laat ze alles achter en vlucht met hem naar Navarra. Haar vader achtervolgt haar, daarom vertrekken ze naar een kleine plaats in de Provence. Ondertussen is ze joods geworden en heet nu Sarah. Rondom hen woeden de godsdienstoorlogen. Na een korte tijd van rust slaat het noodlot opnieuw toe. De plaats wordt getroffen door een pogrom met dramatische gevolgen. Sarah overleeft met haar jongste en vlucht opnieuw, nu naar Caïro.

In 'De Bekeerlinge' duikt de Vlaamse schrijver Stefan Hertmans, bekend van het veelvuldig vertaalde 'Oorlog en Terpentijn', vanuit zijn buitenverblijf in de Zuid-Franse streek van de Vaucluse in een ver verleden en probeert zo te ontsnappen aan de hectiek van deze tijd. Daar vangt hij een geschiedenis op die zich heeft afgespeeld aan het eind van de elfde eeuw. Over een christelijke vrouw afkomstig uit de hoge Normandische adel van Rouen die verliefd geworden op een joodse man, samen met hem is gevlucht en in het plaatsje Monieux een tijdelijk onderkomen heeft gevonden. In wat nu een klein dorp is waar niets meer gebeurt en de tijd is stil gevallen maar waar eertijds een levendige joodse gemeenschap gevestigd was die na eeuwen van vredevol samenleven in zijn voortbestaan is bedreigd. Op basis van manuscripten die de historicus Norman Golb in de genizah[1] van Caïro heeft gevonden probeert Hertmans zich door de ruïnes van de tijd een weg te graven, zich van haar een tastbaar beeld te vormen en te midden van een waanzinnige tijd haar spoor te volgen. De tijd waarin ook de eerste vormen van katharisme in de streek opdoken en de angst voor ketterij er rondwaart.

Bijna achteloos opent Hertmans een venster op een tijd die schijnbaar lang voorbij is maar die dezer dagen akelig nabij komt omdat de breuklijnen ook na duizend jaar dezelfde blijken te zijn. Hij onthoudt zich daarbij van elk oordeel en volgt alleen maar hoe zich in de figuur van een enkel individu een onafwendbaar lot voltrekt. Zo geeft hij naam aan elkeen die als verscheurd door meerdere werelden een eenzame weg gaat en net als zij alles achter zich laat, 'alle zekerheid, haar fortuin, haar aanzien, haar toekomst en haar goede naam' (p. 73). Eerst nog samen met haar geliefde op de hielen gezeten door ridders die haar vader achter hen aan heeft gestuurd, later op de vlucht voor de oprukkende legers die opgeroepen door de Franse paus Urbanus II hun kruistochten hebben aangevat. Aangevuurd door de belofte van een volle aflaat onderweg een bloedig spoor van vernieling trekkend richting Jeruzalem om aldaar het heilige land te bevrijden van de Saraceense satan.

'De westerse wereld schuift langzaam naar een catastrofe toe, een breuk van de geschiedenis, en niemand ziet ze aankomen, en niemand ziet ze aankomen' (p. 131). Een tijd van opgefokte geloofsijver, van bekeringswaan, vervolging en vreemdelingenhaat.

Adelais Vigdis neemt de joodse naam aan van Hamoutal en doorbreekt zo in een verlangen naar een andere wereld op gevaar van haar eigen leven een torenhoog taboe. 'Ze heeft de witte eenhoorn gezien en ze ijlt door een woud van oude

verboden' (p. 55). In de meest barre omstandigheden en gekweld door tal van tegenstrijdige gevoelens slaat ze op de vlucht voor haar eigen geloofsgenoten, hoewel ze zich ook in het haar opgelegde nieuwe geloof amper thuis voelt, en aan den lijve ondervindt hoe de onderhuids reeds lang levende jodenhaat naar buiten komt. Ondertussen heeft ze haar rijke kledij voor een onopvallende sobere kledij verwisseld en wordt haar onderweg ook nog zowat alles afgenomen. Tegelijk is er voor haar naar haar oude identiteit geen weg terug.

Gedwongen door de onveiligste omstandigheden valt ze op zichzelf terug. 'Er is geen raadgever die haar kan zeggen hoe ze zich moet gedragen, hoe ze dit op zich moet nemen. Ze is verwend opgevoed, maar nu ze gehoor heeft gegeven aan haar gepassioneerde opwelling en haar zin heeft doorgedreven, is ze radeloos' (p. 78-79). Hertmans reist de twee achterna en bezoekt alle plekken waar ze mogelijk zijn langs gekomen, via Chartres en Orléans, over Narbonne, waar haar man als zoon van de opperrabijn van afkomstig is, tot ze hopen de eindbestemming bereikt te hebben in het dorp waar de schrijver zoveel eeuwen later eveneens na tal van omzwervingen is thuisgekomen. Ondergedoken en door niemand gekend tot ook daar het noodlot hard toeslaat, als het dorp door een dolle en dronken bende dweepzieke kruisvaarders wordt aangevallen. Ook de synagoge wordt in brand gestoken, waarbij haar man omkomt en twee kinderen worden ontvoerd. 'Deus lo volt', luidt de leuze, zo God het wil. Een blinde en bloedige uitbarsting van godsdienstwaanzin, een pogrom die diepe wonden achterlaat in de plaatselijke gemeenschap. Het verhaal van de kostbaarheden van de synagoge die in de buurt verstopt zijn gaat nog altijd, al weet geen mens waar. Hertmans ziet de gestalte van de rouwende vrouw die pas bevallen is van haar derde kind, nog voor zich als hij de ruïnes bij de waterput bezoekt en het is alsof een diep vrede over hem komt.
Hamoutal besluit echter naar haar twee ontvoerde kinderen op zoek te gaan, en verlaat zonder afscheid te nemen andermaal have en goed. Ditmaal scheept ze vanuit Marseille in, in de hoop via Tunis Jeruzalem te bereiken. En ook op deze weg volgt Hertmans haar spoor, als dat uiteindelijk

Stefan Hertmans (1951) romanschrijver, dichter, essayist (met een groot oeuvre, waaronder 'Oorlog en terpentijn') schrijft vanuit de verteller deze op ware gebeurtenissen berustende roman. Hij kent de Provence goed, gaat achter de bronnen in Rouen, Narbonne, Provence, Caïro en Cambridge aan en weeft op ingenieuze wijze heden en verleden door elkaar. Bloemrijk geschreven, uitstekend gedocumenteerd dramatisch verhaal dat veel lezers zal weten te vinden.

'Het is stikdonker om hen heen, het diepste uur van de nacht. De Grote Beer is van de hemelkoepel afgegleden. Ergens roept eenzaam een uil. Enkele sterren twinkelen vaag tussen de stil waaiende bladeren. Er beweegt iets, niet ver van haar vandaan, ze heeft het koud en rilt over haar hele lijf. Dan staat iemand wankelend boven haar, donker en wiegend. Dit is mijn dood, denkt ze. Ze hoort hijgen. Dan pas herkent ze David. Hij valt weer naast haar neer, ze grijpen elkaars handen, blijven zo liggen tot het ochtend wordt.'

naar Caïro wijst, toen nog Fustat genoemd. De radeloze vrouw, die onderweg ook nog haar derde kind verliest, staat symbool voor een heel tijdsgewricht: 'De oude wereld raakt ontwricht, de moeizaam in stand gehouden evenwichten van vroeger wankelen' (p. 195).
Zo voert de tocht haar uiteindelijk naar een wereld die in die tijd een mengelmoes is van culturen, een totaal andere wereld dan de veilige waarin ze ooit is opgegroeid. Een Arabische moslimwereld waarin ze zich als half joodse en half christelijke aanvankelijk helemaal buitenstaander voelt. Hamoutal is meer dood dan levend, als ze… 'onverschillig en zwijgend naar een voorbijdrijvende wereld staart die ze niet kent en niet wil kennen.' (p. 232) Maar het is ook daar, in het oude Joodse stadsgedeelte dat Hertmans zoveel eeuwen later de synagoge betreedt waar in de genizah de weinige sporen van haar verblijf te vinden zijn. Het is hier dat hij haar echt vindt en ook hier dat wij het verhaal los laten en met Hertmans aan de weet komen wat haar verder is overkomen en waarom haar weg uiteindelijk terugvoert naar het plaatsje waar zijn zoektocht naar haar begon.

Verre getuige

In alles is de schrijver van 'De Bekeerlinge' de verre getuige gebleven die vanuit zijn eigen tijd onder het stof en het steengruis van de tijd naar sporen op zoek is gegaan. Toch kan de lezer op bijna elke pagina op de achtergrond ook de interreligieuze spanningen voelen die in de huidige tijd andermaal de wereld opdelen in onverzoenlijke kampen. Ook omdat Hertmans op meesterlijke wijze als auteur een brug weet te slaan tussen twee totaal verschillende tijdsgewrichten, en zich in een schier onbereikbaar ver verleden weet in te leven. 'Zo verzonken in de tijd dat het voelt of ik in een tijdmachine in haar verre toekomst ben beland en hier eigenlijk niet mag zijn' (p. 124). Zo laat hij ook een aanvankelijk anonieme vrouw ontsnappen aan haar eigen tijd, en de weg gaan die elk mens uiteindelijk moet gaan wil hij zowel zijn eigen lotsgang voltrekken als daaraan definitief ontsnappen. Geboren in de tijd, geroepen tot de eeuwigheid. ✪

1. De Genizah van Caïro (letterlijk 'verbergplaats') omvat een verzameling van meer dan 200.000 fragmenten van Joodse manuscripten, waarvan de oudste dateert van rond de 9e eeuw na Christus. De Genizah bevindt zich onder de Ben Ezra Synagoge in Oud-Caïro. De manuscripten zijn bewaard omdat er ergens de naam van God in is vermeld, en die om die reden niet vernietigd mochten worden.

Uitgever
Rozekruis Pers

Redactie
Wendelijn van den Brul, Arwen Gerrits, Hugo van Hooreweeghe, Peter Huijs (eindredactie), Frans Spakman, Anneke Stokman-Griever, Lex van den Brul.

Vormgeving
Studio Ivar Hamelink

Secretariaat
Anneke Stokman-Griever

Redactie-adres
Pentagram
Maartensdijkseweg 1
NL-3723 MC Bilthoven
e-mail: pentagram@rozekruispers.com

Abonnementenadministratie
Stichting Rozekruis Pers,
Bakenessergracht 5, NL-2011 JS Haarlem
IBAN: NL11ABNA0560177593
BIC: ABNANL2A
e-mail: pentagram@rozekruispers.com
website: www.rozekruispers.com

België
(vertegenwoordigd door
dhr. H. van Hooreweghe)
Lectorium Rosicrucianum v.z.w
Lindenlei 12, B-9000 Gent
e-mail:
secr.lectoriumrosicrucianum@skynet.be
website: www.rozenkruis.be

Nieuwe abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan.

Abonnementsprijs
Nederland:
Per jaar € 30,–
Losse nummers: € 7,95
Andere landen: per jaar € 40,–
Proefabonnement (2 nummers): € 10,–

Het tijdschrift **pentagram** verschijnt viermaal per jaar in het Nederlands, Duits, Engels, Frans, Hongaars, Portugees en Spaans, Bulgaars, Fins, Grieks, Italiaans, Pools, Russisch, Slowaaks, Tsjechisch en Zweeds.

ISBN 978-90-6732-5073

9 789067 325110 >